AŞIK VEYSEL

ŞATIROĞLU

(1894 - 1973)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

AŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU KİMDİR? - 4

ŞİİRLERİ

19 Mayıs'ta parlayan zafer - 5
Ağlayalım Atatürk'e - 6
Ağlayı ağlayı vardım pınara - 7
Aldanma cahilin kuru lafına - 8
Anama - 9
Aslıma karışıp toprak olunca - 10
Aşkın beni elden ele gezdirdi - 10
Beserek dağı - 11
Bir kökde uzamış sarmaşık gibi - 12
Bir küçük dünya var içimde benim - 13
Bir softaya - 13
Bu âlemi gören sensin - 14
Cümle ağaç uykusundan uyandı - 16
Derdimi dökersem derin dereye - 16
Dostlar beni hatırlasın - 17
Genç yaşımda felek vurdu başıma - 18
Gönül sana nasihatim - 19
Güzelliğin on par'etmez - 19
Hacı Bektaş - 20
Hayal bana yakın, yâr bana uzak - 21
Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız - 22
İstanbul - 23
İzi kayıp kendi gizli bir yâre - 24
Kapı kitli cüzdan cepte para yok - 24
Kara toprak - 25
Köy Enstitüleri'ne - 27
Mevlânâ'yı ziyaret - 28
Mimar - 28
Sazıma - 29
Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı - 30
Senlik benlik nedir bırak - 31
Son şiiri - 32
Türküz türkü çağırırız - 33
Uyan bu gafletten - 34
Uzun ince bir yoldayım - 35
Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan - 36

ONUN İÇİN

Âşık Veysel - 37
Aşık Veysel - 38
Dostlar seni unutur mu? - 39
Körükle yansın - 40
Öz dünyam menim - 41
Veysel'e mektup - 43

ONA DAİR

Aşık Veysel - 44
Âşık Veysel - 47
Aşık Veysel'in tasavvufa dönük şiirleri - 64
Baldaki tuz - 72
Gözleri oyulan freskler - 76
Halk yazınımız ve Âşık Veysel - 80

AŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU KİMDİR?

"Açar, solar türlü çiçek
Kimler gülmüş, kim gülecek?
Murat yalan, ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın."

25 Ekim 1894 tarihinde Sivas'ın Şarkışla İlçesi'nin Sivrialan Köyü'nde dünyaya gelen Veysel Şatıroğlu yedi yaşında çiçek hastalığına yakalanarak bir gözünü, daha sonra da bir kaza sonucu diğer gözünü yitirdi. Çok küçük yaşlarda saz çalmayı öğrenen ozan, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Emrah, Karacaoğlan ve Dadaloğlu gibi halk ozanlarından ve çevresindeki aşıklardan etkilenerek türkü ve halk şiiri yorumunda yetkinleşti.

Bir süre Sivas, Tokat, Yozgat ve Kayseri köylerinde sazıyla türkü söyleyerek yaşamını sürdüren Aşık Veysel, 1941-1946 yılları arasında sırasıyla Arifiye, Hasanoğlan, Çifteler, Kastamonu, Yıldızeli, Akpınar Köy Enstitülerinde halk türküleri ve saz dersleri verdi.

Şiirlerinde dünya, doğa güzellikleri, Tanrı'ya yakarış, yurt, ayrılık, sevda gibi konuları işleyen ozanın şiirlerinin hemen hemen tümü 8 ve 11 hece ölçüsünde söylenmiştir. Tutuculuğu, ırkçılığı, din ve mezhep ayrımcılığını yargılayan şiirleri de bulunan Aşık Veysel 21 Mart 1973 tarihinde yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak yaşama veda etti. Ölümünden bu yana her yıl Şarkışla'da adına kültür ve sanat şenliği düzenlenmektedir.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:
Deyişler (1944)
Sazımdan sesler (1950)
Dostlar Beni Hatırlasın (1970)
Bütün şiirleri (1984)

ŞİİRLERİ

19 MAYIS'TA PARLAYAN ZAFER

On dokuz Mayıs'ta parlayan zafer
İptida (*) Samsun'a bastı ayağı
Ne mutlu Samsun'a, zafer kapısı
Her an için hatırlarız bu çağı.

Samsun'da parladı zafer güneşi
Öyle bir zafer ki bulunmaz eşi
Gerdi kanatların bir devlet kuşu
Şeneldi Türklerin kadim ocağı.

Samsun'a çıkınca bir asker idi
Bir aydınlık şarka doğru yürüdü
Emsâli bulunmaz bir cevher idi
Edeb erkân medeniyet membaı.

Tokat'tan Sivas'tan doğru Erzurum
Kurdu kongreyi, düzeldi durum
Yollardan geçerek aynı yıldırım
Şanlı Ankara'ya kurdu otağı.

Yürüdü cepheye el birliğiyle
İnanlı, imanlı bir varlık ile
Yanında binlerce kurbanlık ile
Süpürdü düşmanı, bastı dayağı.

Haykırdı orduya: "Yürümek gerek
Zafer bizim haydi yürü" diyerek
Akdeniz'den Trakya'dan geçerek
Hudutlara çaktı şanlı bayrağı.

İşte bugün Atatürk'ün günüdür
Her yana yayılan onun ünüdür
Her tarafta şenlik, Türk düğünüdür
Nûr içr'olsun Atatürk'ün yatağı.

Veysel bu sözünde var mıdır hata
Yurdumuzu benzetelim Cennet'e

Bu vatanı ısmarladı millete,
Türk korusun dedi yine bu bağı.

(*) İptida : Önce, ilk olarak

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 196-197

AĞLAYALIM ATATÜRK'E

Ağlayalım Atatürk'e,
Bütün dünya kan ağladı.
Süleyman olmuştu mülke,
Geldi ecel, can ağladı.

Doğu, batı, cenup, şimal
Aman Tanrı bu nasıl hal?
Atatürk'e erdi zeval
Memur, mebusan ağladı.

İskenderi Zûlkarneyin (*)
Çalışmadı buncalayın.
Her millet Atatürk deyin
Cemiyet-i Akvam (**) ağladı.

Atatürk'ün eserleri,
Söylenecek bundan geri.
Bütün dünyanın her yeri
Ah çekti, vatan ağladı ..

Fabrikalar icat etti
Ata'lığın ispat etti
Varlığın Türk'e terketti
Döndü çark, devran ağladı.

Tren hattı, tayyareler
Türkler giydi hep kareler
Semerkant'la Buhara'lar
İşitti, her yan ağladı ..

Bu ne kuvvet, bu ne kudret

Var idi bunda bir hikmet.
Bütün Türkler, İnönü İsmet
Gözlerinden kan ağladı.

Siz sağ olun Türk gençleri
Çalışanlar kalmaz geri.
Mareşalin askerleri,
Ordular, tümen ağladı.

Zannetme ağlayan gülmez,
Arslan yatağı boş kalmaz.
Yalnız gidenler gelmez
Her gelen insan ağladı.

Uzatma Veysel bu sözü,
Dayanmaz herkesin özü,
Koruyalım yurdumuzu,
Dost değil, düşman ağladı...

Aşık Veysel, Uzun ince Bir Yoldayım, S. 136-137

(*) İskender Perslere saldırdığında Ortadoğu halkları tarafından kahraman olarak karşılanmış ve adı adil hükümdar Zülkarneyin'e çıkmıştır.

(**) Birleşmiş Milletler

AĞLAYI AĞLAYI VARDIM PINARA

Ağlayı ağlayı vardım pınara,
Kirli yağlığımı yuvermediler.
Herkes destisini doldurdu çıktı,
Bana da bi damla su vermediler.

Elimde bir kadeh, vardım kurnaya
Hücum eylediler bana vurmaya.
Elimdeki kadehimi kırmaya
Tuttular bir kaçı, koyvermediler.

Al bu kadehini kaldır dediler,
Gözünün yaşıyle doldur dediler,

Bir fincan su verdik bıldır dediler,
Sanki ya verdiler, ya vermediler.

Çalıştım, kadehim dolduramadım,
Kimseye halimi bildiremedim,
Gönlümün arzusun aldıramadım,
Dileğim hâkime deyvermediler.

Veysel bu sitemler canımı yaktı,
Güzellerde eda yoktur, naz kalktı.
Herkes üç beşini aldı bıraktı,
Beni de bir kere evermediler.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 261

ALDANMA CAHİLİN KURU LÂFINA

Aldanma cahilin kuru lâfına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır.

Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Dız dız eden her sineğin bal'olmaz
Peteksiz arının balı yalandır.

İnsan bir deryadır ilimle mahir
İlimsiz insanın şöhreti zahir
Cahilden iyilik beklenmez âhir
İşleği ameli hâli yalandır.

Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmini herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 152

ANAMA

Dokuz ay koynunda gezdirdi beni
Ne cefalar çekti ne etti anam
Acı tatlı zahmetime katlandı
Uçurdu yuvadan yürüttü anam.

Anaların hakkı kolay ödenmez,
Analara ne yakışmaz ne denmez
Kan uykudan gece kalkar gücenmez
Emzirdi salladı uyuttu anam.

Doğurmuştu beni Sivas ilinde
Sivralan Köyünde tarla yolunda
Azığı sırtında orak belinde,
Taşlı tarlalarda avuttu anam.

Ben yürürdüm anam bakar gülerdi
Huysuzluk edersem, kalkar döverdi
Hemen kucaklardı, okşar, severdi
Çirkin huylarımı soyuttu anam.

Çocuğudum anam bana ders verdi
Okumamı çalışmamı öngördü
Milletine bağlı ol da dur derdi
Vatan sevgisini giyitti anam.

Tükenmez borcum var anama benim
Onun varlığından oldu bedenim
Kimi köylü kızı kimisi hanım
Tâ ezel tarihte kayıtlı anam.

Veysel der kopar mı analar bağı
Analar doğurmuş ağayı, beyi..
İşte budur sözlerimin gerçeği
Okuttu, öğretti, büyüttü anam.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 167

ASLIMA KARIŞIP TOPRAK OLUNCA

Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gök yüzünde dalgalanır seslerim

Ne zaman toprakla birleşir cismim
Cümle mahlûk ile bir olur ismim
Ne hasudum kalır ne de bir hasmım
Eski düşmanlarım olur dostlarım

Evvel de topraktır sonra da adım
Geldim gittim bu sahnede oynadım
Türlü türlü tebdilâta uğradım.
Gâhi viran şen olurdu postlarım

Benden ayrılınca kin ve buğuzum
Herkese güzellik gösterir yüzüm
Topraktır cesedim güneştir özüm
Hava yağmur uyandırır hislerim

Âlimler âlemi ölçer biçerler
Hanını hasım eler geçerler
Bu dünya fânidir konar göçerler
Veysel der ki gel barışak küslerim.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 122

AŞKIN BENİ ELDEN ELE GEZDİRDİ

Aşkın beni elden ele gezdirdi
Çok dolandım bulamadım eşini
Beni candan usandırdı bezdirdi
Tuzlu imiş yiyemedim aşını.

Benim ile gezdin beni arattın
Beraber oturup beraber yattın
Türlü türlü güllerinden koklattın
Âşık ettin güle bülbül kuşunu.

Altmış iki yıldır seni ararım
Tükendi sabrım yoktur kararım
Dağa taşa kurda kuşa sorarım
Kimse bilmez hikmetini işini.

Her millete birer yüzden göründün
Kendini sakladın sardın sarındın
Bu dünyayı sen yarattın girindin
Her nesnede gösterirsin nakşını.

Görenlere açık körlere gizli
Kimine göründün oruç namazlı
Veysel'e göründün cilveli nazlı
Tutan bırakır mı senin peşini.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 120

BESEREK DAĞI

Arzusun çektiğim Beserek Dağı
Elvan elvan çiçeklerin açtı mı
Çevre yanın güzellerin otağı ,
Bizim eller yaylâsına göçtü mü

Güney tarafında kurban pınarı,
Kalktı mı mezarlı boyunun karı
Garip öter meşeliğin kuşları
Yavru şahin yuvasından uçtu mu

Doğusu Beyyurdu Şahinkayası
Batısı aşılık taşır boyası
Üçoluk'tan geçer Türkmen mayası
Sultan sulağından suyun içti mi

Yeşil atlas giymiş dağlar süslenmiş
Mescit Köyü eteğine yaslanmış
Şeme Dağı duman olmuş puslanmış
Sivralan'a nuru rahmet saçtı mı

Zaman gelip göçler geri dönerken

Güzellerin yaylâsından inerken
Dilberler doldurup bâde sunarken
Veysel Şatır hatırlara düştü mü.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 167

BİR KÖKDE UZAMIŞ SARMAŞIK GİBİ

Bir kökde uzamış sarmaşık gibi
Dökülmüş gerdana saçların güzel
Gözlerin ufukta bir ışık gibi,
Kara bulut gibi kaşların güzel.

Koynundaki turunç mudur, nar mıdır?
Adın Huri midir, Gülizâr mıdır?
Gözlerinden akan yağmurlar mıdır?
Onbeş, onaltı mı yaşların güzel?

Âfet-i devran mı bilmem ki nesin
Bülbülün avazın andırır sesin
Seher yeli gibi gelir nefesin
Âşıka bahardır kışların güzel.

Her güzel de eda ile salınmaz
Huri misin melek misin bilinmez
Emsâlin dünyada azdır, bulunmaz
Firdevs-i â'lâda eşlerin güzel.

Görünce derdimi arttırdım kat kat,
Can alıcı gözün sanki bin cellat,
Veysel'i kapından eyleme azat,
Bana yastık olsun döşlerin güzel.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 124

BİR KÜÇÜK DÜNYA VAR İÇİMDE BENİM

Bir küçük dünyam var içimde benim
Mihnetim, ziynetim bana kâfidir.
Görenler dar görür geniştir bana
Sohbetim, ülfetim bana kâfidir.

İstemem dünyanın saltanatını
Süslü giyimini, Arap atını
Bilirsem Türklüğün var kıymetini
Vatanım, milletim bana kâfidir.

İsterdim hayatta düşmanla savaş
Milletime kurban olaydı bu baş
Nasib değil imiş şehitlik kardaş
İmanım, niyetim bana kâfidir.

Dünya geniş olsun, ister dar olsun
Yeter ki kalbimde iman var olsun
Her zaman milletim bahtiyar olsun
Rütbemle mesnedim bana kâfidir.

İçimde beslerim bir büyük ordu
Çiğnesin düşmanı yükseltsin yurdu
Azmi, zihniyeti, Veysel'in derdi
İşte bu niyetim bana kâfidir.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 142

BİR SOFTAYA

Ey hocam karışma Hikmetullaha
O derya derindir giren boğulur
Allah birdir inanmışız Allaha
İki diyen o dergâhtan kovulur.

Aslım Türk'tür, Elhamdüllah Müslüman
Şükür Amentüye etmişiz iman
Kalbime yaraşmaz şirk ile gümen
Kalbimiz nur ile dolu sayılır.

Karışma hikmete, halini konuş
Müşkülün varsa üstad bul danış
Bu sırrın aslına eren olmamış
Bir ermiş varsa veli sayılır.

Sen mi attın dünyanın temel taşını
Ne bilirsin yaradanın işini
Görsene dünyanın yürüyüşünü
Burdan söylen Vaşingtonda duyulur.

Yürü ileriye, bakma geriye
Nasıl işler bakmaz mısın arıya
Nar-d-Allahın Nur-d-Allahın nurriye
Cehennem yobazın yolu sayılır.

Cahil ile sohbet etmek zor olur
Kulağı sağırdır gözü kör olur.
Her sözünde kavga niza var olur
Cahiller dikenli çalı sayılır.

Yetişmeyecek yere elin uzatma
Ben bilirim diye halkı aldatma
Manasız mantıksız kem lâf sarfetme
Boş sözler kavganın dili sayılır.

Baykuş gibi durup durma yuvada
İnsanlar kuş olmuş, gezer havada
Giriş Veysel kollarını sıva da
Çalışan Allah'ın kulu sayılır.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 235-236

BU ÂLEMİ GÖREN SENSİN

Bu âlemi gören sensin,
Yok gözünde perde senin.
Haksıza yol veren sensin,
Yok mu suçun burda senin

Kâinatı sen yarattın,

Herşeyi yoktan var ettin,
Beni çıplak dışar'attın,
Cömertliğin nerde senin

Evli misin ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çark-ı semâ nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin.

Kilisede despot keşiş,
İs' Allah'ın oğlu (*) demiş,
Meryem Ana neyin imiş,
Bu işin var bir de senin.

Kimden korktun da gizlendin
Çok arandın çok izlendin.
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem ferde senin.

Binbir ismin, bir cismin var
Oğlun, kızın, ne hısmın var
Her bir irenkte resmin var
Nerde baksam orda senin.

Türlü türlü dillerin var
Ne acaip hallerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin

Ademi sürdün bakmadın
Cennette de bırakmadın
Şeytanı niçin yakmadın
Cehennemin var da senin

Veysel neden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz, gözler görmez
Bu acaip sır da senin.

(1) İsa Allahın oğlu.

CÜMLE AĞAÇ UYKUSUNDAN UYANDI

Cümle ağaç uykusundan uyandı
Giyinmiş donunu yeşil atlastan
İrenk irenk çiçeklere boyandı
Gidermiş kederi kurtulmuş yastan.

Bahar gelir dağlar bağlar süslenir
Yel değmezse coşar dallar uslanır
Bir hazin ses şafaklara seslenir
Neler duymaz bad-ı saba o sesten.

Eser seher yeli her sabah sabah
Dalgalanır sular titreşir yaprak
Saçar kokusunu menekşe, zambak
Hakiki bir duygu vefalı dosttan.

Gezme yârim keklik gibi kayada
Sakın tellerini yoldurma yâda
Veysel'in âşkına asla bir bâde,
Doldur ver içeyim içtiğin tastan.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 162

DERDİMİ DÖKERSEM DERİN DEREYE

Derdimi dökersem derin dereye
Doldurur dereyi düz olur gider
Rakipler geldi de girdi araya
Korkarım yâr benden yoz olur gider.

Ilgıt ılgıt yeller eser seherde
Dost beni düşürdü onulmaz derde
Yâr ile buluşsak bir tenha yerde
Duyarlar rakipler söz olur gider.

Pervane ateşten sakınmaz canı
Uğruna koymuşum başı bedeni
Doldur tüfengini hedef et beni
Yaram doksan dokuz yüz olur gider.

Veysel der çıkayım bir yüce dağa
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa
Zaman gelir tenim düşer toprağa
Karışır toprağa toz olur gider.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 138

DOSTLAR BENİ HATIRLASIN

Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın
Düğün olur, bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın.

Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır, yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın.

Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca, yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın.

Ne gelsemdi ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın.

Açar solar türlü çiçek
Kimler gülmüş, kim gülecek
Murat yalan, ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın.

Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 173

GENÇ YAŞIMDA FELEK VURDU BAŞIMA

Genç yaşımda felek vurdu başıma
Aldırdım elimden iki gözümü
Yeni değmiş idim yedi yaşıma
Kayıb ettim baharımı yazımı.

Bağlandım köşede kaldım bir zaman
Nice kimselere dedim el'aman.
On onbeş yaşıma girince heman
Yavaş yavaş düzen ettim sazımı.

Üçyüz onda gelmiş idim cihana
Dünyaya bakmadım ben kana kana
Kader böyle imiş çiçek bahane
Levh-i kalem kara yazmış yazımı.

Geçirdim ömrümü hevayı heves
Derdim bir kimseye değildir kıyas
Her zaman, her vakit kalbimde bu yas
Çarh-ı devran güldürmedi yüzümü.

Bir vefasız zalım yâre bağlandım
Tarih üçyüzotuzbeşte evlendim
Sekiz sene bir arada eğlendim
Zalım kâfir yetim koydu kuzumu.

Ele geniş, bana dünya dar oldu,
Tahammülsüz gönlüm bi karar oldu
Günüm zindan, gecelerim zâr oldu
Kader ile bölemedim kozumu.

Veysel der dünyaya ben niye geldim
Her zaman ağladım, ne zaman güldüm
Gönlüme teselli kendimde buldum
Sabır ile teskin ettim özümü.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 115

GÖNÜL SANA NASİHATİM

Gönül sana nasihatim
Çağrılmazsan varma gönül
Seni sevmezse bir güzel
Bağlanıp da durma gönül.

Ne gezersin Şam'ı Şark'ı
Yok mu sende hiçbir korku
Terkedersin evi barkı
Beni boşa yorma gönül.

Yorulursun gitme yaya
Hükmedersin güne aya
Aşk denilen bir deryaya
Çıkamazsın girme gönül.

Ben kocadım sen genceldin
Başa belâ nerden geldin
Kâhi indin kâh yükseldin
Şimdi oldun turna gönül.

Bazı zengin bazı züğürt
Bazı usta bazı şeğirt (*)
Bazı koyun bazı aç kurt
Her irenkten derme gönül.

Veysel gönülden ayrılmaz
Kâhi bilir kâhi bilmez
Yalan dünya yârsız olmaz
İster saçı sırma gönül.

(*) Şeğirt (şakirt): çırak

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 136

GÜZELLİĞİN ON PAR'ETMEZ

Güzelliğin on par'etmez
Şu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa.

Tâbirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yâreme
İsmin yayılmaz âleme
Âşıklarda meşk olmasa.

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa.

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve mâşuk olmasa.

Senden aldım bu feryâdı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 127

HACI BEKTAŞ

Medet medet deyip kapına geldim
İsteğim dileğim ver Hacı Bektaş
İndim eşiğine yüzümü sürdüm
Kusurum günahım var Hacı Bektaş

Kul olanın elbet olur kusuru
Nesli Peygambersin cihanın nuru
Alisin Velisin Pirlerin Piri
Galma kusurlara Pir Hacı Bektaş

Horasandan ayak bastın Uruma
Mucizeler şahit oldu pirime
Bak şu vaziyete bak şu duruma

Eşin yok cihanda bir Hacı Bektaş

Geçmem dedin duvarımda sinekten
Yalan sadir olmaz ervah-ı pekten
Sana inanmışım ervahtan kökten
Sana inanmayan kör Hacı Bektaş

Sana yalvarıyor VEYSEL biçare
Yine senden olur her derde çare
Bir arzuhal sundum gâni Hünkâra
Keremin ihsanın bol Hacı Bektaş.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 169

HAYAL BANA YAKIN, YÂR BANA UZAK

Hayal bana yakın, yâr bana uzak
Sevdası başıma dolanır gitmez.
Aşkına düşeli ar bana uzak
Yüz bin öğüt versen biri kâr etmez.

Senin aşkın beni kıldı ürüsvay
Düşmüşüm peşinde koşarım hay hay
Kabul et kapında beni de kul say
Dost yoluna ölür âşık ar etmez.

Ey beni bu derde giriftar eden,
Eski muhabbeti kaldırdın neden
Gönül ister kavuşmayı ölmeden
Gül olmasa bülbül âh ü zâr etmez.

Beni yakan yansın aşkın nârına
Gönül düştü bir zâlimin toruna
Bakmaz mısın bu Veysel'in zârına
Ah çeker ağlarım yâr elim yetmez.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 100

HEPİMİZ BU YURDUN EVLATLARIYIZ!

Bu nasıl kavgalar, çirkin dövüşler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız
Yolumuza engel olur bu işler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Birleşiriz bir bayrağın altında
Biz Türklerin ikilik yok aslında
Yanar tutuşuruz vatan aşkında
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Hedef alıp dövüştüğün kardaşın
Seni yaralıyor attığın taşın
Topluma zararlı yersiz savaşın
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Herkes ilim deryasında yüzüyor
Çıkmış ayın çevresinde geziyor
Yazık bize yollarımız uzuyor
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

İlim kültür deryasına dalalım
Çevremize bakıp ibret alalım
Kendi yaramıza derman bulalım
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Kitaplar yazılmış nasihat dolu
Birlikte güçlenir gençliğin kolu
Gençliğe emanet Atatürk yolu
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Söyler Veysel, sözlerinden vazgeçmez
Bulanık çeşmeden kimse su içmez
Kanadı olmasa kuşlar da uçmaz
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 147

İSTANBUL

Sevgisi içimde yaşayıp duran
Nazlı güzellerin şirin İstanbul
Hayali kafamda hükümler süren
Görmez gözlerime görün İstanbul.

Ortasında deniz kenarlar kara
Bu dünyada cennet olmuş kullara
Mehtapta sandallar ne hoş manzara
Sahildir yaylâdır yerin İstanbul.

Gemilerin gelir peşi peşine
Şöhretin yayılmış hudut dışına
Ayrı bir güzellik başlı başına
Sevgi muhabbetin derin İstanbul.

Fatih Sultan Mehmet temeli kurdu
Ondan sonra oldu Türklerin yurdu
Edirne'den gelen o büyük ordu
Ayyıldız bayrak nûrun İstanbul.

Denizler kilidi boğazların var
Dünyaya haykıran avazların var
Yılmaz Türk Ordusu şahbazların var
Ferah tut gönlünü serin İstanbul.

Dünya güzelliği sendedir mevcut
Hususi özenmiş yaratmış Mâbut
Herkesin gönlünde vardır bir maksut
Halis Türk maksadın varın İstanbul.

Edipler şairler yetişmiş sende
Ehl-i aşklar yanmış tutuşmuş sende
Bir âciz kimseyim Veysel'im ben de
Seversen olayım yârin İstanbul..

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 171

İZİ KAYIP KENDİ GİZLİ BİR YÂRE

İzi kayıp kendi gizli bir yâre
Aşıkım peşinde gezerim böyle
Sual ettim bülbüllere güllere
Güllerden kokusun sezerim böyle

Seherde ağlıyor bülbül biçare
O da benim gibi aşık mı yâre
Başım alsam gitsem hangi diyare
Derdimi deftere yazarım böyle

Hasbahçeye girdim güllere sordum
Çiçekte çimende izini gördüm
Mekandan münezzeh gizli sanırdım
Kaplamış alemi nazarım böyle

Bu aşk bir deryadır haddi bulunmaz
Bu bir dad-ı Hak'tır silsen silinmez
Öyle bir güzel ki nesli bilinmez
Yalvarır düğmesin çözerim böyle

Gönlümün matlûbu gelsene beri
Sesin sazda telden aldım haberi
Veysel'i kapına kul eyle bâri
Eşsinler kapına mezarım böyle.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 122

KAPI KİTLİ CÜZDAN CEPTE PARA YOK

Parça parça olsun paramı çalan
Kimi gerçek dedi kimisi yalan
Dünyada görmedim böyle bir plân
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

Gezdim İstanbul'u, İzmir, Ankara
Şadırvanlı Han'da kaldı bu para
Bu nasıl dalgadır, nasıl dubara
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

İsa değil, göğe çıksın sır olsun
Alanların iki gözü kör olsun
Tarsus'ta bu destan hâtıra kalsın
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

Bilsem gelmez idim ben bu Tarsus'a
Bu gamlı gönlümü koymazdım yasa
Haber verdim inzibata, polise
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

Ehli dil olanlar asla bunalmaz
Herkesin ettiği yanına kalmaz
Bu ne muammadır hiç kimse bilmez
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

Olan oldu Veysel, boşuna yanma
Sana kim dediki uyu uyanma
Sılaya gitmeyi severim amma
Kapı kitli, cüzdan cepte, para yok.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 150

KARA TOPRAK

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Âdem'den bu deme neslim getirdi

Bana türlü türlü meyva yetirdi.
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır.

İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayrılsam nerde kalırım
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Dileğin varsa, iste Allah'tan
Almak için uzak gitme topraktan
Cömertlik toprağa verilmiş Hakk'tan
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın, kul da Allah'a
Hakk'ın gizli hazinesi toprakta
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Her kim ki olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel' i bağrına basar
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 145-147

KÖY ENSTİTÜLERİ'NE

Enstitü bir kovana misaldir
Her türlü çiçekten alır bal yapar
Yurdumuz içinde doğru bir yoldur
Memlekete kanat takar kol yapar.

Mahmudiye Hamidiye Çifteler
Enstitü köylere yapacak neler
Bu toplu fikirle dağları deler
Kimisi makine kimi bel yapar.

İresim yaparlar plan çizerler,
Çözülmedik düğümleri çözerler
Bir kısmı şairdir şiir yazarlar
Kimi saz düzenler kimi tel yapar.

Hocaları dersin vermiş okutmuş
Var olsun bu gençler duyduğun tutmuş
Kimi deniz gibi ırmaklar yutmuş,
Kimi yağmur olur coşar sel yapar.

İnan ki her işi başarır insan
İnsana yoldaştır gayretle iman
Vatan sizden hizmet ister her zaman
Mârif sizi memlekete el yapar.

Uyarın köylüyü varsın ayılsın
Enstitü kuvveti yurda yayılsın
Herkes kazancının yolunu bilsin
Öğretmenler iz gösterir yol yapar.

Yiğitlik cesurluk yılmaz yorulmaz
Tembellere hazır sofra kurulmaz
Veysel'in elinden hiçbir iş gelmez
Çalı gibi yaprak açar gül yapar.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 218-219

MEVLÂNÂ'YI ZİYARET

Ziyaretim Mevlânâ'yı
Kabul et Allah aşkına
Bu fakiri divaneyi
Kabul et Allah aşkına

Eşiğine yüzüm sürem
El bağlayıp divan duram
Büyük lütfun eyle kerem
Kabul et Allah aşkına

Mevlânâ Mevlânın kulu
Doğru hakka gider yolu
Deryası irahmet dolu
Kabul et Allah aşkına

Yalvarırım akşam sabah
Kul olanda olur günah
Merhamet et halime bak
Affeyle Allah aşkına

Sana sundum arzuhalim
Size ayan benim halim
İrahmeti bol sultanım
Kabul et Allah aşkına

Veysel adım budalayım
Size yalvarırım daim
Türk oğluyum Türk'tür soyum
Kabul et Allah aşkına.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 168

MİMAR

Bu dünyayı kuran mimar
Ne hoş sağlam temel atmış
İnsanlığa ibret için
Kısım kısım kul yaratmış

Kimi yaya, kimi atlı
Kimi uçar çift kanatlı
Dünya şirin baldan tatlı
Eyvah balı tuza katmış

Kazması yok, küreği yok
Ustası var, çırağı yok
Gök kubbenin direği yok
Muallakta bina çatmış

Bu çark böyle döner durmaz
Ehli aşklar yanar, durmaz
Aşk meyinden kanar, durmaz
Sevgi muhabbet yaratmış

Hep biliriz dünya fani
Oyalıyor seni beni
Adem atadan bu yana
Nice insan gelmiş, gitmiş

Bu dünyaya gelen gülmez
Bir yol var ki giden gelmez
Bu hikmeti kimse bilmez
Ona sır demiş kapatmış

Bu nizamı böyle kurmuş
Kendi çekilmiş oturmuş
Veysel'e türlü dertler vermiş
Durmadan derman aratmış.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 33-34

SAZIMA

Ben gedersem, sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşıkâr etme.
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh-ü zar etme.

Gizli derdlerimi sana anlattım

Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et, beni unutma.

Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bâzı?
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu, gel inkar etme.

Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın, gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan 'maldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma.

Ay geçer, yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas, yaslan duvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yar gelmezse yaraların elletme.

Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insan oğlu, sen bir dut dalı
Ben babamı, sen ustanı unutma.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 166

SEN BİR CEYLAN OLSAN BEN DE BİR AVCI

Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı
Avlasam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilacı
Vursam yaralasam söz ile seni.

Kurulma sevdiğim güzelim deyin
Bağlama karayı alları geyin
Ben bir çoban olsam sen de bir koyun
Beslesem elimde tuz ile seni.

Koyun olsan otlatırdım yaylada
Tellerini yoldurmazdım hoyrada

Balık olsan, takla dönsen deryada
Düşürsem toruma hız ile seni.

Veysel der ismini koymam dilimden
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden
Eğer görsem idi göz ile seni.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 125

SENLİK BENLİK NEDİR BIRAK

Allah birdir Peygamber Hak
Rabbül âlemindir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası.

Kürt'ü, Türk'ü ve Çerkes'i
Hep Âdem'in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi

Kur'an'a bak, İncil'e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası.

Bin bir ismin birinden tut
Senlik benlik nedir sil at
Tuttuğun yola doğru git
Yoldan çıkıp olma âsi.

Yezit nedir, ne kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ataş
Söndürmektir tek çaresi.

Kişi ne çeker dilinden
Hem belinden hem elinden
Hayır ve şer emelinden

Hakikat bunun burası.

Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası.

Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur emir haktan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası.

Veysel sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dâva insanlık dâvası...

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 65-66

SON ŞİİRİ (*)

Selâm saygı hepinize
Gelmez yola gidiyorum
Ne karaya ne denize
Gelmez yola gidiyorum.

Ne şehire ne bir köye
Ne yıldıza ne de aya
Uçsuz bucaksız deryaya
Gelmez yola gidiyorum

Gemi bekliyor limanda,
Tayfaları hazır onda
Gözüm kalmadı cihanda,
Gelmez yola gidiyorum.

Eşim, dostum, yavrularım
İşte benim sonbaharım.
Veysel karanlık yollarım,
Gelmez yola gidiyorum.

Aşık Veysel, Hayatı, Sanatı, Eserleri Üzerine Bir İnceleme, S. 75-76

(*) Şiirin eksik bölümleri ozanın kendi sesinden okumasından tamamlanmıştır.

TÜRKÜZ TÜRKÜ ÇAĞIRIRIZ

Dünya dolsa şarkıyılan
Türküz türkü çağırırız
Yola gitmek korkuyulan
Türküz türkü çağırırız.

Türküz Türkler yoldaşımız
Hesaba gelmez yaşımız
Nerde olsa savaşımız
Türküz türkü çağırırız.

Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türküz türkü çağırırız.

Yaylalarda yataklarda
Odalarda otaklarda
Koyun gibi koytaklarda
Türküz türkü çağırırız.

Su başında, sulaklarda
Türkün sesi kulaklarda
Beşiklerde beleklerde
Türküz türkü çağırırız.

Hep beraber gelin kızlar
Bile coşar o yıldızlar
Koşulunca çifte sazlar
Türküz türkü çağırırız.

İnler Veysel arı gibi
Bülbüllerin zarı gibi
Turnalar katarı gibi
Türküz türkü çağırırız.

UYAN BU GAFLETTEN

Devri Cumhuriyet asırı yirmi
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş
Dünya ayaklanmış aya gidiyor
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Bırak sar'öküzü varsın yayılsın
Set çekme gözlere herkes ayılsın
Her köşeye bir fabrika koyulsun
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Yürüyen yolcuyu çekme geriye
Dikkat eyle karıncaya arıya
Gidiş böyle kavuşamam huriye
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Zarar gelmez sana, kaçınma sazdan
Günahın korkusu çıkmıyor bizden
Vazgeç demiyorum sana namazdan
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Destekle fakırı, okut yetimi
Bu hayırlar dinimizce kötü mü
İdrâk eyle hidrojeni atomu
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Dökülen yağmurun kilogramı
Ölçmüş biçmiş metre midir kare mi?
Çok yatarsın azdırırsın yaramı
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Göklere fırlıyor bu kadar füze
Bu işler bir ibret değil mi bize
İstiyor aydaki sırları çöze
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Diyorlar ki dünya evvel su imiş
Oku anla dünya nedir ne imiş

Yükselenler bilgi ile büyümüş
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Allah'ın varlığı mevcut insanda
İlim akıl fikir sermaye sende
Çalıştır gemiyi otur dümende
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Hiç bir şey bilmezsen dik biraz kavak
Boş gezene derler serseri savak
Yumma gözlerini dünyaya bir bak
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Veysel ne durursun herkes gidiyor
Zaman uymaz sen zamana uy diyor.
Fen çok büyük kerameti yuduyor
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Dostlar Beni Hatırlasın, S. 189-191

UZUN İNCE BİR YOLDAYIM

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece.

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm ayni zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece.

Uykuda dahi yürüyom
Kalmaya sebeb arıyom
Gidenleri ben görüyom
Gidiyorum gündüz gece.

Kırkdokuz yıl bu yollarda
Ovada, dağda, çöllerde
Düşmüşüm gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece.

Düşünülürse derince
Irak, görünür görünce
Yol bir dakka miktarınca
Gidiyorum gündüz gece.

Şaşar Veysel işbu hâle
Gâh ağlaya, gâhi güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 172

YENİ MEKTUP ALDIM GÜL YÜZLÜ YÂRDAN

Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan
Gözletme yolları gel deyi yazmış
Sivr'alan köyü'nden bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış

Beserek'te lale sümbül yürüdü
Güldede'yi çayır çimen bürüdü
Karataş'ta kar kalmadı eridi
Akar gözüm yaşı sel deyi yazmış

Eğlenme gurbette yayla zamanı
Mevlâyı seversen ağlatma beni
Benek benek mektuptadır nişanı
Gözyaşım mektupta pul deyi yazmış

Kokuyor burnuma Sivr'alan köyü
Serindir dağları soğuktur suyu
Yâr mendil göndermiş yadigâr deyi
Gözünün yaşını sil deyi yazmış

Veysel bu gurbetlik kâr etti cana
Karıştır göçünü ulu kervana
Gün geçirip fırsat verme zamana
Sakın uzamasın yol deyi yazmış.

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 123

ONUN İÇİN:

ÂŞIK VEYSEL

Millet sevgisiyle doluydu özü
Yurt için yanardı içinin közü
Toprakta biterdi şiiri, sözü
Bundan bereketli dili Veysel'in

Herkesi kucaklar, gönül kırmazdı
Çalışır, çabalar asla durmazdı
Bazıları der ki, gözü görmezdi
Hiç köre benzemez hâli Veysel'in

İnsanlık yolundan şaşmaz çizgisi
Herkesten güçlüydü onun sezgisi
Bin bir derde derman olur ezgisi
Bir şifa gibiydi teli Veysel'in

Her zaman ederdi sazıyla sohbet
Şiirinde vardır sevgiyle hikmet
Toprağın en büyük dostuydu elbet
Kazması, küreği, beli, Veysel'in.

BAHAEDDİN KARAKOÇ
(1930 - 2018)

Akra, Mayıs-Ağustos 2016, S. 72

Aşık Veysel, 1953
(Kağıt üzerine guaj , 96 x 70 cm)

BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU

DOSTLAR SENİ UNUTUR MU?

Doldurulmaz yerin senin,
Dostlar seni unutur mu?
Hiç sönmezdi nurun senin,
Dostlar seni unutur mu?

Tertemiz bir özün vardı,
Apaydınlık yüzün vardı,
Söylenecek sözün vardı,
Dostlar seni unutur mu?

Her gerçeği gören sendin,
Aşk sırrına eren sendin,
Gönüllere giren sendin,
Dostlar seni unutur mu?

Çektin, yazdın ve söyledin,
Verdin, almak istemedin,
Sadık yarim toprak dedin,
Dostlar seni unutur mu?

Hiç kimseyi incitmedin,
Kalp kırmadın, kin gütmedin,
Dostlarını unutmadın,
Dostlar seni unutur mu?

Şiirde sağlam temeldin,
İnsanlıkta en güzeldin,
Biz bir Ümit, sen Veysel'din,
Dostlar seni unutur mu?

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN
(1926 - 1984)

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 11

KÖRÜKLE YANSIN (*)

İçimin ateşi kül bağlamıştı
Körükle Veyselim, körükle yansın.
Bir zaman kalbini pek dağlamıştı
Körükle Veyselim, körükle yansın.

Talihsiz başında kara yazınla
Gönüller coşturan hoş avazınla
Derdinin ortağı oyma sazınla
Körükle Veyselim, körükle yansın.

Zalim beni benden aldı bir zaman
İçime kibriti çaldı bir zaman
Ateşim küllendi kaldı bir zaman
Körükle Veyselim, körükle yansın.

Gönlüm gönlün ile buluşmak ister
Feleğe küsmüştü barışmak ister
İçim volkanlarla yarışmak ister
Körükle Veyselim, körükle yansın.

MEHMET ÖZÇELİK

(*) Bu şiir Konya'nın Bozkır ilçesi Tepelice köyünden, Çifteler Köy Enstitüsü 5-F sınıfı 311 No'lu öğrencisi Mehmet Özçelik tarafından yazılmış, daha sonra şairin torunu olan İzmirli müzisyen Taylan Yeşildağ tarafından rock formunda bestelenmiştir.

Kaynak: https://www.memleket.com.tr/dedesinin-asik-veysele-yazdigi-siiri-besteledi-612199h.htm

ÖZ DÜNYAM MENİM

Kazadan, kaderden hele uşakken
Gözleri tutuldu Âşık Veysel'in.
Getdi arkasınca, o getdi erken
Kalbinde yakdığı odun, meş'alın.

Zulmete (1) nûr saçdı bir meş'al teki, (2)
Aşkını göz bildi, nûr saçdı Veysel.
Zulmete göz yumup öz kalbindeki
Işıklı dünyaya kapandı Veysel.

Gözünü açarık dedi hekimler,
O razı olmadı ameliyata.
Dedi körlüğümle bir zerre kadar
Küskün değilem ki, ben bu hayata.

Dünya necedirse, koy olsun ele.
Amandır, beni de rahat koyun siz.
Benim öz kalbimde, öz yüreğimde
Kurduğum dünyaya dokunmayın siz.

En şirin, en güzel dileklerimden
Saltanat kurmuşam öz dünyamda ben.
O benim hayâlim, o benim rüyam.
Benim öz dünyama tapılmaz evez. (3)

Bunu bilirem ki, hayâli dünyam
Sizin dünyanıza asla benzemez.
Dünyam dünyanıza eğer tay olsa, (4)
Solar içimdeki gülüm, gülşenim.
Ondan korkuram ki, gözüm açılsa
Dağılıp yok olur öz dünyam benim.

Dayazı (5) görmürdü kör bakışları,
Derini görürdü... Onun ne derdi!
Çekirdekte ağacı, çiçekte barı, (6)
Bakışta yüreği görebilirdi.

Zulmete nûr saçdı bir meş'al teki,
Âşkını göz bildi, nûr saçdı Veysel
Zulmete göz yumup öz kalbindeki
lşıklı dünyaya kapandı Veysel.

Bin şiir yarattı her nefesinde.
Bülbül tek ötürdü gül hevesinde.
Çiçeğin etrinde, kuşun kesinde
Yatan mânâları tapandı Veysel.

Odu suda gördü, hayırı şerde.
Sevincin sırrını tapdı kederde.
Gözlünün yeherden (7) aşdığı yerde
Atını dört nala çapandı Veysel.

BAHTİYAR VAHAPZADE

(1925 - 2009) - Azerbaycan

(1) karanlığa
(2) bir tek meşale
(3) dengi bulunmaz
(4) denk olsa
(5) sığ, derin olmayan
(6) baharı
(7) eyer

Azerbaycan Şiiri Antolojisi, S. 179-180

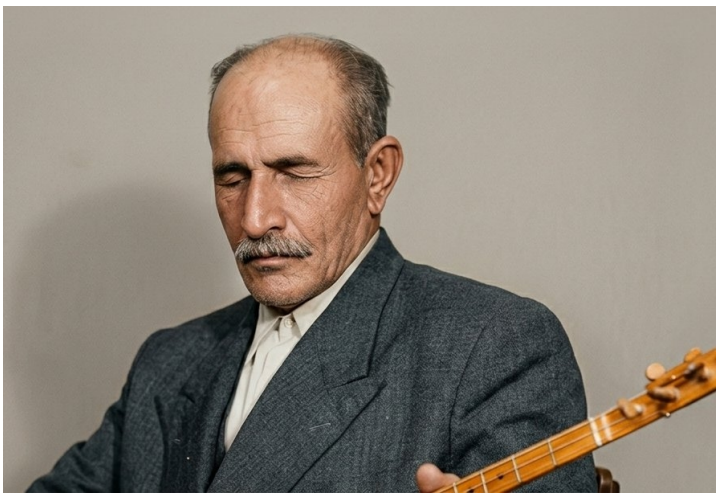

VEYSEL'E MEKTUP

Sen bu bahçelerden çok gelip geçtin
Dostlar seni unutur mu Veysel'im
Arılarla, çiçeklerde inleştin
Dostlar seni unutur mu Veysel'im?

Ne haktan incindin, ne de incittin
Taş ile geleni gül ile ittin
Koyunu kurdunan güderek gittin
Dostlar seni unutur mu Veysel'im?

Hak nurunu insanlarda aradın
Sabrı tarif ettin, derde yaradın
Gönüllerde kaldın, gözden ıradın
Dostlar seni unutur mu Veysel'im?

Dopdoluydun gezdim dedin beyhuda
Bin göz vermiş sana Cenabı Hüda
Sen dostları unutmadın dünyada
Dostlar seni unutur mu Veysel'im?

Kuru laf etmedin Mahzuni gibi
Gözünde berraktı deryanın dibi
Mustafa Kemal'in gerçek talibi
Dostlar seni unutur mu Veysel'im?

AŞIK MAHZUNİ ŞERİF

Mahzuni Şerif, S. 479-480

ONA DAİR:

AŞIK VEYSEL

İnsan görgüsünü içinde bulunduğu çevreden, kültürünü de yaptığı tahsilden elde eder. Görgü sınırları içinde kalır, orta bir kültür ile bozulmazsa, geleneğin kendisine aşıladığı manevi kuvvetler daha diri ve daha sağlam kalır.

Bu sebepledir ki cahiller, yarı münevverlerden daha az aldanırlar. Bizim matematik kanunları gibi kesin gerçekler üzerine kurulu yarı münevver ise, görgü ile bilgi arasında yarım adamdır.

Yarım adamdan tam eser çıkamaz. Hatta yarım adamdan sağlam bir seciye dahi beklemek doğru değildir. Ya bir halk adamı olarak geleneğin görgünün kaynaklarından saf bir surette beslenmiş ya da bilginin şaşmaz ölçülerine sahip kimselerden hayır ummak doğrudur.

Sözü, bir halk şairine getirmek için belirttiğim bu fikirler, halk arasından birçok değerin çıkışınında sebebini de izah eder. Karagöz, Nasreddin Hoca, Karacaoğlan gibi çeşitli sahalarda yetişen dehalar, görgü ve gelenek kaynaklarından beslenmiş saf ve temiz zekâlardır.

Bizim halk edebiyatının bir de saz şairleri vardır ki, bunlar halk eğilimlerinin en su katılmamış ses ve sözlerini verirler. Âşık Veysel bunlardan biri ve hele yedi yaşından beri ama, en berraklarındandır.

İstanbullular, bu içli saz şairini geçen gece dinlemiş olacaklardır; onun gönülden gelen sazında ve içten gelen sözünde halk duygu ve düşüncesinin en yaman ifadesini bulmuşlardır:

Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer, bulutlar ağlar
Gökyüzünde dalgalanır seslerim.

Sesinin edebiyatına inandığını gösteren bu mısralarında Âşık Veysel aldanmamaktadır: Halk duygusu halk düşüncesi gerçekten ebedidir, zira hiç bir kasde hiç bir hileye hiç bir oyuna gelmeyecek kadar temizdir.

Dünya dolsa şarkıyla
Türküz türkü çağırırız

Derken de bu fikri kuvvetlendirmektedir.

Yedi yaşından beri dünya ışıklarını görmeden yaşayan ve içinde bulunduğu karanlığı duygunun düşüncenin ışıkları ile ağartan âşık, kendisini karanlığa boğan acıyı şöyle dillendirmektedir:

Gülmedim dünyada gülenler gülsün,
Derdim yüreğimde eller ne bilsin
İsterse dünyası ziynetle dolsun
Ayrılık gözümde ölüm karşımda.

demektedir.

Saz ile sözü kendi gönlünün gözü yapmayı başaran bu ama saz şairi, acısını şu mısralarla dökmektedir:

Tecellim tersine çalmış kalemi,
Önünden gülmeyen sonra güler mi?
Veysel benim çekeceğim çilemi,
Gitmez ölüm ecel bekler başımda...

Bu hazin sözler, yanık bir ses, usta bir saz, içli mısralarla halk kaynaklarından temiz bir duygu ile süzülerek bize kadar ulaşmaktadır. Artık ardı arkası kesilmiş gibi olan saz şairlerinin bu en içlisi karşısında duygulanmak ve onu anlamak bize düşmektedir.

Unutmayalım ki İngiltere'nin Ama şairi Milton “Kaybolan Cennet” eseri ile İngiliz edebiyatının şaheserini vermişti. Milton’un kültürün yardımı ile kurduğu o eserine karşılık bizim saz şairimizin duygu ile dillendirdiği ve sazlandırdığı eserler his âlemimiz için hiçte önemsenmeyecek şeyler değildir.

CELÂL SILAY

Her Gün, Sayı: 4123, 14 Temmuz 1959, S.2

ÂŞIK VEYSEL
ÜÇYÜZONDA GELMİŞ İDİM CİHANA

Sivas'ın Şarkışla ilçesinin yüzü aşkın köyü vardır. Bu köylerden biri de Sivralandır. Elli yıl öncesine kadar Şarkışlanın böyle bir köyü olduğunu yalnız Sivralanlılar, Sivralana yakın köylüler ve Şarkışlanın bir kaç esnafı biliyordu...

Bir köy merası vardır Sivralanda. Adı Ayıpınarı. Tarih üç yüz onda, bir güz gününde, Gülizar adlı bir köy kadını Ayıpınarındaki ağıllara koyun sağmaya gidiyordu. Göbeği burnundaydı kadının. Kaç zamandır sancıları başlamış, dinmek da bilmiyordu. Sancıları var diye, bunca işi bir yana koyup yatağında doğumu beklIyemezdl ya...

Hoş istese de kim bırakır, görülmüş töre mi köyde kadın kısmının kuzulayacağım diye puf yataklarda keyif çatması. Kayın var, kaynata var, elti var kaşlarını çatan, söz atan. Ele güne karşı olur mu?. Göbeği çatlıyayazdı Gülizar kadının. Bir kuytuya dar attı kendini. Hemi de oğlan doğurmuştu. Göbeğini kendi eliyle kesti oğlanın, sonra önlüğüne sardı sarmaladı, evin yolunu tuttu. Oğlanın adını Veysel koydular...

Aylar geçti, yıllar devrildi, Veysel yedi yaşına geldi. O da tüm köy çocuklan gibi Beserek Dağının eteklerinde kaz güderek, tarladaki babasına, anasına azık taşıyarak büyümüştü. «Hele şu oğlan yetişsin, sabahın sapndan tutsun belki o zaman azıcık ırahatlanz» diyordu Şatıroğullarından Karaca Ahmet.

Veysel yedi yaşında, babası büyümesini bekleye dursun... Bir kırandır girer Anadoluya, «çiçek» denen bir kıran, kasıp kavurur Anadolu'yu. Tutulmayan kalmaz. Ve küçük Veysellerin evine de girer bu kıran, alır götürür çocuğun gözlerini. Artık adı Veysel değil, kör Veyseldir. Kâğıt kalem kara yazmıştır yazıyı, kader böyledir, çiçek bahane...

KÖR VEYSEL

Şarkışla'da insanların adı vardır ama yalnızca adlarıyla anılmazlar, bir de takma ad yakıştırılır yanına, Hanımınoğlu Yusuf, Deliguşçulardan Nazik, Zırıl Osman gibi. Veysele de ardından kör Veysel denir. Bazen yüzüne karşı da Köroğlan deyip şakalaşırlar. Bozkır üstünde kurulmuş, toprağı verimsiz, kıraç bir kasabadır Şarkışla. Evleri topraktır. Toprak damların bacalarından gelen isli bir tezek kokusu doldurur genzi.

Akşamları sığır, otlaktan dönünce kadını, kızı hayvanların peşinde koşup dışkı toplar. Bazen saç saça, baş başa blribirlerine girdikleri olur dışkıyı sen alacaksın, ben alacağım diye... Bire ikiyi zor veren bu kıraç topraklar halk ozanı yönünden alabildiğine zengindir. Âşık Sadık, Âşık Veli, Sedari, Âşık Hüseyinler, Talibi Coşkun, Ali İzzet, Feryadi, Devrani, Sefil Selimi bu toprağın yetiştirdiği ozanlardır.

Bir Ömer vardır Şarkışlalı, Akkadının oğlu Ömer, hareket memuru, bize de akraba düşer uzaktan. Sanırım lisenin ikinci sınıfındaydım. Veysel'i ilk gördüğüm gün bu Ömer de vardı yanımızda. Memurlar kulübündeydik. Hem içiyor, hem söylüyordu âşık. Ömer iki de bir türkü istiyordu. Bir ara kızar gibi Veysel'e

«Sen de kendini âşık mı sanıyorsun kör Veysel, niceleri var senden iyi söyleyen, senden iyi çalıp çağıran» dedi. Bir tuhaf olmuştum. Türkülerini içer gibi dinlediğim, şiirlerini ezberlediğim ozana bu adam kör Veysel diyordu. Akkadının oğluna dikildim. Hep güldü oradakiler, Veysel de güldü. Âşıkla «Köroğlan» diye şakalaştıklarını, Veysel'in kör sözüne kızmadığını, hattâ esprilerinin çoğunu körlüğü üstüne yaptığını sonraları öğrendim.

Devri yıllarda sık sık bulundum âşıkla. Bir kezinde ilk karşılaştığımız anı ve Akkadının oğluna kızdığımı anlattım. Âşık da buna benzer bir başka olayı nakletti: İstanbul Spor ve Sergi Sarayında bir Âşık Veysel jübilesi yapılmış. Bir şiir okumuş bu jübilede Behçet Kemal. Şiirin bir mısraında «Dünyayı bu kör kadar gören var mıdır?» diyormuş. Türkçeyi yeni

öğrenen bir Alman kızı sezememiş mısranın gerçek anlamını, koşmuş yapışmış Behçet Kemal'in yakasına, kör sensin, kör sensln, kör diyemezsin diye bağırmış.

Kentlerdeki dostları, tanıdıklan ise Âşık'ı bazen Veysel, bazen Âşık, bazen Şatıroğlu, bazen de Veysel efendi diye çağırırlar, nedense kimse Veysel bey demez.

Veysel'in Sivrialandakl adı ise Veysel Emmi, ama genellikle Âşık Babadır. Torunları Âşık Dede derler ona.

SİVRALANDA

Âşık'ın büyük oğlu Ahmet karşıladı beni Şarkışlada. Bir cipe binip tuttuk Sivralanın yolunu. İl yolunu izledik bir süre, sonra köy yoluna girdi cip. Ahmet yakınıyordu:

"— Köyümüzün yolu kötü, kışını geçit vermiyor. Ne biz Şargışlaya inebilirik gışın, ne Şargışlalılar köye çıkabilir, şu yolumuz da yapılsaydı bir sıkıntımız galmazdı."

Ortaköyü, Höyük'ü geçtik Ahmet, "Sivralan topraklarına girdik şimdi" dedi.

Aracın homurtularını işitmiyordum artık. Usum Âşık'ın şiirlerindeydi, mısralar gelişigüzel dilime geliyordu:

"Arzusunu çektiğim Beserek Dağı
Elvan elvan çiçeklerin açtı mı
Çevre yanın güzellerin otağı
Bizim eller yaylasına göçtü mü."
(.....)

Cip güçlükle geçiyor evlerin arasından. Hattâ geçit olmadığından âşıkın kapısının önüne dek varamadık, yakın bir yerde indik arabadan. Âşık evin sol yanındaki küçük bostandan çıkıyordu, cipin sesini duymuştu. Âşık'ın evi tek katlı, büyücek bir yapı, ilkokula benziyor. Ortası boydan boya sofa, sofanın iki yanında karşılıklı ikişer oda, evin iç düzeni daha çok Ankara'daki gecekonduları andırıyor.

Sol yandaki büyük odaya geçtik. Odanın iki kıyısı boyunca (L)

biçiminde iki sedir var, duvarlarda Şarkışla kilimleri köşe yastıklarının üstünde ise küçük halılar. Bağdaş kurup oturduk minderlere, Ankara'daki tanıdıklarını sordu âşık. Sohbet başladı.

— İyisin ya şükür.

— İyiyim Âşık, sağolasın, sen nasılsın.

— Hamdolsun, zararım yok, şu ağrılar da olmasa, daha iyi olacam ya.

— Ne ağrıları.

— Romatizma.

— Sıcak tutacaksın.

— Eyle, sıcak da tutuyom emme. canım bırak şimdi, ağrılar batsın, sen acıkmışındır, yoldan geldin, sofranı hazırlasınlar, ırakıyı da sevmezsin hemi...

— Yok âşık, henüz acıkmadım, acıkınca söylerim.

Tek tek doldurmaya başladı odayı köylüler. Köylerde âdettir. Kentten ya da kasabadan bir konuk gelince mutlak yanına varıp şöyle bir elini sıkıp konuştuklarını dinleyeceklerdir. Nedense kentlilerin köy gerçeklerinden uzak söylevlerini dinlemekten hâlâ usanmamışlardır. Karnım tok dediğime pişman olmuştum, Sivralanın temiz havasından mıdır, ülserden midir, midem kazınmaya başladı:

— Haklıymışsın Âşık, Sivralanın havası iştahımı açtı benim, midem kazınmaya, ağzım kurumaya başladı.

Sofra kuruldu. Rakılar açıldı. Ahmet yemeğini yedirmek, bardağını doldurmak için babasının yanında yerini aldı. Altı çocuğu var Âşık'ın. ikisi erkek, dördü kız. Çocukların beşi evli, küçük kız bekâr. En büyükleri Ahmet, ikinci oğlunun adı Rahmi, çevre bir köyde öğretmen vekilliği yapıyor. Okullar tatil olduğundan Rahmi de Sivralandaydı. Çocukların altısı da ikinci karısı Gülizar Anadan. Ahmet Âşık'a yemeğini yediriyor ama rakı kadehini doldurmaya pek yanaşmıyordu. Âşık da takılıyordu Ahmed'e:

«N’örüyon Ahmed, uyuyon mu, Kerbelâda mıyız, öldürecen beni susuzluktan.»

Çarnaçar kadehi yeniden dolduruyordu Ahmet. Kadehler, şişeler dolup boşalıyordu. Âşık:

«— Yahu getirin şu sazı da biraz gulaklarını bükek, döşünü tırmalıyak» dedi.

Saza, kendi sesine göre mırıldanarak düzen verdi. Sonra sordu:

— Ne çalak?

— Ne istersen onu çal.

— Adam sen bana bakma, ben hepisini de çalmak isterim.

Âdetidir Aşık'ın. Kendi istediklerini değil, hep başkalarının istediklerini çalar.

DALLAR ÇİÇEK AÇAR, VEYSEL DERT AÇAR...

Şiirleri olsun, türküleri olsun, insan, anılarıyla daha çok seviyor galiba. Aşık’a,

«Anlatmam derdimi dertsiz insana» mısraıyla başlayan şiirini dinlemek istediğimi söyledim. Titreyen elleriyle çalmaya başladı:

«Anlatmam derdimi dertsiz insana
Derd çekmeyen derd kıymetin bilemez
Derdim bana derman imiş bilmedim
Hiç bir zaman gül dikensiz olamaz.»

(.....)

Türkü onüç yıl ötelere götürdü beni, onüç yıl gerilere. Samsun Öğrenci Derneği olarak bir şiir gecesi düzenlemeye karar vermiştik Samsunda. O zamanlar toplumsal sorunları bilmezdik. Üniversite öğrenci dernekleri balolar, şiir geceleri düzenlerdi bol bol. Aşık Veysel, Halide Nusret, Bekir Sıtkı, Osman Atillâ ve daha birkaç ozanı Samsuna götürmek gerekiyordu. Mevsim kıştı. Halide Nusret, yaşlı ve rahatsız olduğunu,

otobüsle gidemeyeceğini söyledi. Taksi tutmak gerekiyordu Halide Nusret için.

Aşık Veysel ve diğer ozanlar sabah otobüsle hareket ettiler Samsuna, öğleden sonra ise Halide Nusret ve Jülide Gülizar'la birlikte bir taksiyle biz yola çıktık.. Samsunda arkadaşlar diğer ozanları Samsun'un en lüks oteli Vidinli'ye, Âşık Veysel ve küçük Veysel'i de herhalde eski giysilerine bakıp üçüncü sınıf bir otele yerleştirmişler. Samsun'a vardım ki, soğuk bir odada Âşık Veysel ve küçük Veysel tirtir titriyorlar. Vidinli'de ağırlanması gereken biri varsa o da ilk önce Âşık Veysel olmak gerekirdi dedim arkadaşlara ve alıp Vidinli'ye götürdüm Âşık'ı ve küçük Veysel'i.

Bu arada bastonu kaybolmuştu Veysel'in. Bastonu yitirmenin üzüntüsüyle bir şiire başlamıştı. Hatırımda iyi kalmadı ama, galiba,

«Hem elim, hem ayağım
Elimden gitti dayağım
Altmışaltı oldu çağım
N'eylerim ben şimden geri?»

gibi bir dörtlük yazılmıştı, ya da o anda bulmuş söylemişti Âşık. Sonra baston bulundu, şiir de yazılmadan kaldı...

O geceyi düzenlemek bir hayli yormuştu beni. Her şey üstüme yıkılmıştı. Bir yandan da soğuk algınlığı, öksürük, derken, Muzaffer Tayyib'in dediği gibi, "Bir ikindi vakti durup dururken" kan ve yatak.. Bir akşam Veysel eve geldi hasta görmeye, yukardaki türküyü söyledi. Üstümdeki umutsuzluğu alıp götürmüş, beni yaşama bağlamıştı bu mısralar. Veysel bile bile mi söylemişti bu türküyü, yoksa bir rastlantı mıydı bilmem? Şu var ki ben o zamanlar Âşık'ın bu şiirini bilmezdim ve Veysel ben istemeden, kendiliğinden söylemişti türküyü.

Ahmet kalktı, yerini ben aldım ve Âşık'ı üzmeden boşaldıkça doldurdum kadehini. Bir ara sazı bıraktı Veysel. Titreyen elleriyle cebinden mendilini çıkardı, terini sildi yüzünün.

— Şiirlerini genellikle kıvançlı olduğun anlarda mı, yoksa üzgün anlarında mı yazarsın Âşık?

— Üzgün olduğum anlarda. İlk karımın çocuğumu yetim goyup

gaçması, seferberlikte köyün tüm delikanlıları, erkekleri askere alınırken benim yaşlılar ve kadınlarnan köyde kalışım çok üzmüş idi beni o zaman. Şu şiiri yazdım:

«Ne yazık ki bana olmadı kısmet
Düşmanı denize dökerken millet
Felek kırdı kolum vermedi nöbet
Kılıç vurmak için düşman başına.»

Boşuna yazmamıştı Âşık, dallar çiçek açar, Veysel dert açar diye...

Âşığın isteği üzerine Hıdır Emmi aldı sazı. Hıdır Emmi köyün dedesi. Ama Sivralanda dedeler dedelik yapamıyor, Veysel'in kişiliği sürgün etmiş dedeliği. Hıdır Emmi çalıp söylerken Veli Dayı da yedeklik ediyor. Türküler iki kişiyle söylendiğinde esas sese katılana yedekçi deniyor.

Âşık'a ilk yedekçilik eden İbrahim'di. İlk plâklarının bazılarında Âşık İbrahim'le birlikte söyler türkülerini. Sonra İbrahim öldü, yerini bir başkası aldı aynı köyden. Ama onun da adı Veysel. İki Veysel karışmasın diye de yedekçi Veysel'in adı küçük Veysel yapıldı. Orta boylu, esmer, tıknazcaydı küçük Veysel. Uzun yıllar çocuğu gibi baktı Veysel'e. Yemeğini yedirdi, kadehini doldurdu. terini sildi. Yıllarca birlikte dolandılar kent kent, kasaba kasaba, köy köy.

Bir gün küçük Veysel de, Âşık'ın deyimiyle «Bilinmeyen bir dertten godu gitti» ve Ahmet aldı yerini, Âşık'ın büyük oğlu. On yıldır Ahmet'le dolaşır Âşık. Ahmet'in köyde işi varsa ya Veli Dayı, ya Hıdır Emmi alır yerini.

Hıdır Emmi coştu, Veli Dayı da. Türkü söylemediği zamanlarda ağzı hep açık duruyor Veli Dayının ve yüzünde hep meraklı, her şeye şaşan bir insanın anlatımı var. Bir yandan onları dinliyor, bir yandan sohbet ediyorum Âşıkla.

VEYSEL VE GECE

— Ne zaman yazarsın şiirlerini, gündüz mü, gece mi?

— Gece yazarım. Şundan gece yazarım: Gözlerimi yitirdiğimden benim bütün duygum kulaklarımda toplanmıştır. Geceler sessiz oluyor, daha iyi kendimi dinleyebiliyorum, daha iyi duyuyorum tabiatın sesini, daha iyi şiire veriyom kendimi.

Ne garip, ömrü karanlık içinde geçen Veysel, yine de kendi karanlığını seviyor, gece yazıyordu şiirlerini.

— Kendi kendine zamanı tahmin edebilir misin?

— Ederim, tâbi 5 dakika, 10 dakika yanlışlıklar olabiliyor.

— Peki şimdi saat kaç olabilir Âşık?

— Onbirbuçuk felan var.

— Saat oniki ama.

— Şimdi gürültü olduğundan, çalıp çağırdığımızdan izlemedim vakti. Yoksa sessizlikde olsa heç şaşmam.

İKİ DÜNYA

İki dünyası vardır Veysel'in. Biri somut dünyadır, ağacıyla, toprağıyla, taşıyla, suyuyla, ekmeğiyle. Türkiye'nin kırk kadar ilini gezmiş, dolaşmıştır Âşık. Ama Sivralandır Veysel'in somut dünyası. Beserek Dağıyla, Güldedesiyle, Karataşıyla Sivralan, yayla zamanında koyunun kuzuya katıştığı, dağlarında mor menevşe, güllerin açtığı çayırında madımak, bostanında soğan sarmısak biten Sivralan. Veysel gurbettedir, beş-on kuruşu bir araya getirmek, muhannete muhtaç olmamak için. Sılada Gülizar kadını, sılada çoluk çocuğu bırakmıştır. Yaz gelmiş, yayla zamanı da gelmiş üstelik, Sivralan'dan mektup salmış Ahmedin anası:

«Yeni mektup aldım gül yüzlü yârdan
Gözletme yollan gel deyi yazmış
Sivralan köyünden bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış.»

(.....)

Çiçekler, allı, yeşilli, sarılı, morlu renkler halay çeken kızlar gibi kol kola vermiştir Veysel'in şiirlerinde, kişi bir renk cümbüşü içinde yüzer. Oysa yedi yaşında gözlerini yitiren ozanın belleğinde sadece iki renk kalmıştır. Biri kırmızı. Babası nüfus kâğıdını yeni çıkarmıştır. Küçük Veysel'in ilgisini nüfus kâğıdının üstündeki kırmızı renk çekmiştir. Diğer renk karadır. Karayı kömürden hatırlar. Diğer tüm renklerin üstünden

geçmiş, silmiş süpürmüş yıllar.

İkinci Dünya soyut dünyadır, karanlık dünya. Bu dünyada;

«Göz ile görülmez duyulan sesler...
Şekilsiz, gölgesiz canlar, nefesler.»

Ozanın sanatında ve kişiliğinde daha ağır basmaktadır bu karanlık dünya. Bir yandan Bektaşî kültürünün etkisi, bir yandan gözlerini yitirmesiyle içe dönüşü onu mistikliğe, tasavvufa götürmüştür.

«Her nereye baksam onu görüyom
Aynaya bakarsam beni görüyom
Yayılmış damarda kanı görüyom
Yerleşmiş cesette gizli sır bende.»

Bu iki dünya arasında gidip gidip gelmektedir Veysel. Gidiyorum gündüz gece şiirinde iki dünya bir araya gelmiştir:

«Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda,
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece.»

Karanlık dünyasından memnundur Veysel. Bu dünyanın değiştirilmesini istemez, Nitekim Göz Bankası, kurulduğunda Âşık'ın gözlerini açmak istemiş, ama kabul etmemiş bu teklifi Veysel. Hattâ bir de şiir yazmış bu olay üstüne:

«Bir küçük dünyam var içimde benim
Mihnetim, ziynetim bana kâfidir
Görenler dar görür geniştir bana
Sohbetim, ülfetim bana kâfidir.»

Veysel'in kendi dünyası dar mıdır, geniş midir? Halk şiirimizin taşlama ustalarından Talibi Coşkun, bir gün bana; «Veysel'in gözlerinin görmemesi büyük eksiklik, tasavvufa gömülmüş bu yüzden, Dünyanın güzelliklerini tanısaydı daha başka yazardı şiirlerini» demişti. Veysel'e de sorarsan Talibi «şehvetperest».

Veysel karanlık dünyasına çok şey borçlu olduğunu, gözleri görseydi

bir Âşık Veysel olamayacağını sanır. Karanlık dünya mistikliğin yanı sıra bireyciliğe de itmiştir ozanı. Bireysel olayların etkisiyle yazar şiirlerini: İlk karısının kaçması, askere alınmaması, sıla özlemi, bostanını su basması, parasının çalınması, ormancıların baltasını alması gibi...

TANIŞTIĞIM ŞAİRLERİMİZ

İyice kararmıştı ortalık. Lüks yakıldı. Veli Dayı, Hıdır Emmi, Ali (Âşıkın yiğeni) ve birkaç köylü girdi odaya. Birazdan Veysel de gelip sedirin köşesindeki yerini aldı. Sofra kuruldu. Nedense Âşıkla oturduğumuzda zamanımızın çoğu hep böyle sofralarda geçmişti. Piposunu yaktı Veysel. Tütünü de Almanya'dan gelme. Veysel genellikle pipo içer. Arada sigara da yaktığı olur.

İçkili masalarda âdettir. Bir iki kadeh atıp da kafalar dumanlanınca kimse kimseyi dinlemez, herkes biribiriyle konuşur, yani konuşmalar ikilidir. Daha çok konuşmak için konuşulur, karşısındakinin konuştuğu da aslında pek dinlenmez, hı, hı diye kafa sallanır ve sözü münasip bir yerden kapmak için fırsat kollanır. İşte yine böyle bir havaya girmişti masa. Ziraatçı Emin beyle, Hıdır Emmi Veli Dayıyla, ben de Âşıkla konuşuyordum.

— Tanıştığım sanatçılar mı? Orhan Veli, Sait Faik, Bedri Rahmi, Ahmet Kutsi, Behçet Kemal, Neyzen Tevfik.. bazılarıynan tanıştım emme şimdi bulamıyorum adlarını hepisinin. Benim tanınmamda özellikle Ahmet Kutsi'nin büyük payı var...

İlk plâğa okuduğum türküler "Mecnunum Leylâmı Gördüm", "Bülbül", "Çiçeklerin Dili". İlk yazdığım şiir de Cumhuriyetin onuncu yıldönümüyle ilgili bir şiirdi.

— Şu adları duydun mu Âşık: İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan?

— Yok, kim ki bunlar, tanışmış mıyık?

Âşık sazını istedi. "Güzelliğin on par'etmez". "Sazıma" türkülerini söyledi. Yine terlemeye başladı. Yormak istemedik Âşık'ı. Bahri pikaba Âşıktan bir plâk koydu. Bir gülümseme yayıldı yüzüne Veysel'in. Âşık gülerken çenesi hafifçe uzuyordu. Kendi türkülerini plâktan, radyodan kendi sesiyle olsun, başkalarının sesinden olsun dinlemeyi sever.

ÂŞIK'IN ESPRİLERİ

Konuşurken sık sık espriler yapar Veysel. Bir kitap dolduracak kadar çoktur bu espriler. Şu an aklıma gelen bazıları:

Ankaradaydık, özlemiştir diye Şarkışlanın ünlü bulgur köftesini yaptırdım. Yemeğini kendisi yiyordu. Kaşığı daldırdı. Üç köfte gelmişti kaşığına. Kaşığı ağzına götürdü, "kör gibi üç köfteyi birden almışım" dedi.

Ankarada, Cebecide Mantar Ahmet'in lokantasında içiyorduk. Âşık piposunu çıkardı. Mustafa adlı bir arkadaş yaktı pipoyu, sonra da sordu Âşıka:

— Yandı mı Âşık?

Cevap verdi Veysel:

— Bana ne soruyon, burnumun ucunu dağetle (denetle), duman çıkıyorsa anla ki yandı.

Âşık İstanbul'a gittiğinde, Sirkecide, çıkmaz sokaktaki bir otelde kalır hep. Âşığın İstanbulda olduğunu duyduk. Sanatsever bir kız arkadaşla arayıp bulduk Âşık'ı. Yanımızda fotoğraf makinası da vardı, bir hâtıra resmı çektirmek istedik. Âşık bir yandan poz veriyor, bir yandan da;

— İyi çekin ha, net çıkmazsa kabul etmem fotoğrafı diyordu.

Sivrialanda Âşık'ın kitabındaki yanlışlıkları düzelttim. Ben okuyorum, Âşık dinliyor ve gerekli düzeltmeleri yaptırıyordu. Kitap bitti. İşin resmiyet kazanması için üstüne yanlışlar Âşık tarafından düzelttirilmiştir kaydını koydum ve Âşıktan cümlenin altına mührünü basmasını istedim. Mührü bana verdi, ardından da ekledi:

— Mührü eline aldın, şimdi sultan sensin, aman bizi borçlanıp morçlandırma.

Âşık'ın masalarda sık sık tekrarladığı bir espri de şu:

— Biz yedik içtik, saz acından ölüyor.

DİVANDAKİ YANLIŞLAR

Âşık Veysel'in şiirleri «Aşık Veysel, Hayatı ve Şiirleri» adlı bir kitapta toplanmıştır. İstanbul Maarif Kütüphanesinin yayını olan bu kitabın bittikçe yeni baskıları yapılır ve böylece de yanlışlar baskıdan baskıya geçerek sürer gider. Kitapta bir hayli yanlış vardır. Bu yanlışlıkların bazıları harf fazlalıkları ya da eksiklikleri şeklindedir. Ama öyle yanlışlıklar da vardır ki mısraın, bazan tüm şiirin anlamını değiştirir.

Örneğin, «Ben bir çoban olsam, sen de bir koyun. Beslesem elimde tuz ile seni» mısralarının doğrusu, «Ben bir çoban olsam, sen de bir koyun. Seslesem elime tuz ile seni» dir. Görüldüğü gibi arada büyük anlam ayırımı var. Yine bunun gibi; taşların kaşların, mecaz Hicaz, döğüşe dur işe, boşlar hoşlar, külü küllü, almak ahmak, derinden derdinden, dışarı taşraya, aldattı ağlattı, şeklinde basılmıştı.

Maarif Kütüphanesi kendiliğinden bazı dörtlükleri de çıkarmıştı şiirlerden, örneğin «Allah Birdir» şiirindeki

«Yezit nedir, ne kızılbaş
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim bizim ataş
Söndürmektir tek çaresi»

ve

«Bu âlemi yaradan bir
Odur külli şeye kadir
Alevî Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası.»,

Atatürk'e Ağıt şiirindeki

«İskenderin Zülkarneyin
Çalışmadı buncaleyin
Her millet Atatürk deyin
Cemiyet Akvam ağladı.

Bu ne kuvvet bu ne kudret
Varidi bunda bir hikmet
Bütün Türkler İnön' İsmet.
Gözlerinden kan ağladı»

dörtlükleri yayımcı tarafından bilmem neden çıkarılmıştı.

Ve yayımcı şu çok güzel şiiri ise bütünüyle koymamış:

«Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu suçun burda senin.

Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoktan var ettin
Beni çıplak dışar'attın
Cömertliğin nerde senin.

Evli misin, ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çarkı sema nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin.

Kilisede despot keşiş
İsa Allahın (*) oğlu demiş
Meryem Ana neyin imiş
Bu işin var bir de senin.

Kimden korktun da gizlendin
Çok arandın çok izlendin
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem ferde senin.

Binbir ismin bir cismin var
Oğlun kızın ne hısmın var
Her bir ¡renkte resmin var
Nerde baksam orda senin.

Türlü türlü dillerin var
Ne acayip hallerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin.

Âdemi sürdün bakmadın
Cennette de bırakmadın
Şeytanı niçin yakmadın

Cehennemin var da senin.

Veysel niden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz gözler görmez
Bu acayip sır da senin.»

(*) "İs' Allahın" şeklinde.

VEYSEL, ÖLÜMDEN KORKMUYOR

Sivralan'da insan az da uyusa uykusunu alıyor. Soğuk su, temiz hava. Ankara'nın kirli havasıyla uyuşan ciğerlerimi bol bol Sivralanın temiz havasıyla dolduruyordum... Kahvaltıdan sonra Âşıkla, köydeki Âşık Veysel Çeşmesi'ni görmeye gittik. Çeşmeyi YSE yaptırmış. Üstünde Âşık Veysel Çeşmesi yazıyor. Çeşmenin ön yüzü kabartma saz biçiminde. Çeşmenin ardında köyün okulu. Okul bir bahçe içinde...

Birden iki Amerikalı belirdi yanımızda, okulda yatıp kalkıyorlarmış, folklor araştırmasına gelmişler, bir de Alman profesör varmış yanlarında, Sivas'a gitmiş birkaç günlüğüne. Kendilerine Türkçe adlar koymuş Amerikalılar, birinin adı Yusuf, ötekinin Hasan. Yusuf fiyaka olsun diye şipşak makinasıyla bir fotoğrafımızı çekip hemen bize verdi, dönüşte de Aşığın evine dek izledi bizi. Yusuf'a sordum:

— Âşığın fotoğrafları var mı sizde, çektiniz mi daha önce?

— Hayır.

— Sesini aldınız mı teype?

— Hayır.

— Siz folklor araştırması yapmıyor musunuz burda?

— Evet yapıyoruz.

Bu nasıl folklor araştırmasıydı... Sonradan köylülerle konuşunca folklor araştırmasının ne türden olduğu çıktı ortaya. Amerikan dostlarımız, köylülerin daha çok hayvan sayısıyla, oda sayısıyla, gelir durumuyla ilgileniyor. Amerikalı Barış Gönüllüleri devletin okuluna yerleşmiş, bir

aydır folklor adı altında çatır çatır sosyal araştırma yapıyor... 250 evli, 1965 nüfus sayımına göre 1009 nüfuslu büyücek bir köy Sivralan. Tümüyle Alevi, okuma yazma bilenlerin sayısı ise 1965 istatistiklerine göre 199. Benim bildiğim bu kadar, daha fazlasını öğrenmek için Yusuf'un notlarına bakmak gerek...

VEYSEL'İN ÖNCÜLERİ

Rıza Tevfik «Hak vergisidir o kaabiliyyet bizde. Şairlik o imtiyaz-ı müstesnadır» diyor. Ozanlık bir ayrıcalıktır ama mısralar da gökten meleklerin kanadında inmez. Gözlerinin görmemesi nedeniyle uzun, yıllar Sivralan ve çevresindeki köylerden uzaklaşamayan Âşık Veysel'i hazırlayan ozanlar da Aşık Sadık, Âşık Veli, Âşık Hüseyin gibi Sivralanın çevresindeki köylerde yetişmiş ozanlardır. Nitekim Veysel kendi türkülerinin dışında Âşık Veli, Âşık Hüseyin, (1), özellikle de Âşık Sadık'tan türküler okur.

Âşığın Türkiye'yi dolaşması daha sonraki yıllara, tanınmasından sonraki yıllara raslar. Bugün Türkiye'nin kırk kadar ilini bilir Veysel. Halk ozanları ya bir ustaya çıraklık eder ustasının eşliğinde, ya da kulaktan aldığıyla yetişir. Çukurova'da kalmadan Karacaoğlan'ı tanımak ve sevmek ancak okuyanlara özgü bir olanaktır.

Veysel'e saz çalmayı öğretenler komşularından Molla Hüseyin ve babasının bostanını eken Kangal'ın Çamşıhı köyünden Ali Ağadır. Sivas ve dolaylarında hep Çamşıhı türküleri Çamşıhı ağzıyla söylenir. Ali Ağa'nın etkisi sazdan çok türkülerin avazı, ağzı üstüne olmuştur. Veysel'in şiiri üstünde etken olan ozanların saptanmasına gelince; bu, başlıbaşına bir araştırma konusudur, uzun zaman kalmak gerekir Sivralan ve çevre köylerde...

«VEYSEL GİDER, ADI KALIR»

Son yazdığı şiiri «Veysel gider adı kalır. Dostlar beni hatırlasın» mısralarıyla bitiriyordu Âşık. Kendisinden adı kalır diye sözettiğine göre, ölümsüzlüğüne inanıyordu. Kazancakis «Günaha Son Çağrı» romanında ölümsüz olanlar ölümden korkmaz diyor. Ben de Âşık'a sordum :

— Ölümden korkar mısın?

— Yoo, ne gorkacaam, ölüm benim arkadaşım, heç insan arkadaşından

gorkar mı!..

Kaldığımız evi yeni yaptırmış Âşık. Aşağıda, eski evin biraz üstünde ikinci bir inşaatı daha var Veysel'in. Onun da plânı aynı. Ortada bir salon, salonun iki yanında karşılıklı iki oda. İnşaatın başında Ahmet duruyor :

— Hayırlı olsun... Siz mi oturacaksınız burda?

— Ya amcamın oğulları, ya biz... Biz malları ayırmadık, amcamlarla bizim mallarımız birdir, bahçada amcamın oğlu çalışır..

— Kaça maloldu öteki ev?

— 20.000..

— Epey sıkıntıya sokmuştur sizi?

— Eyle oldu. Eksik olmasın Aydın Bolak'ın büyük yardımını gördük. Türk Petrol babama plâk yaptırdı, 10.000 lira plâğa ödedi, babamın bir yıllık maaşını da peşin verdi.

— Hangi maaş anlamadım. Âşık devletten almıyor mu maaşını?

— 500 lira devletten. 500 lira da Türk Petrol'den maaş alıyoruz, bu 1000 lirayla geçiniyoruz hepimiz, gördüğün gibi kaç boğaz.

— Ne zamandan beri Türk Petrol maaş ödüyor Âşık'a?

— Babam için Meclis'e kanun teklifi yapılmıştı ya, bu kanun daha çıkmadan Aydın Bolak, Tahsin Banguoğlu'yla haber göndermiş, kanun çıkıncaya kadar maaşını Türk Petrol' ödese kabul eder mi demiş, babam da kabul etti, kanunun kabulünden sonra da kesmediler parayı, hâlâ ödüyorlar..

Kanun 1965'te kabul edilmişti. Demek altı yıldır Türk Petrol, Âşığa aylık ödüyordu. Âşığın plâkları arasında Türk Petrol damgalı plâğı buldum. Mavi bir plâk. Bir yüzünde bir sevi türküsü, öteki yüzünde ise «Nasihat» şiiri. Nasihat'ı dinledim, «Eğer zengin isen paraca, malca. Yabancılar sana kardeş bacı olur» diyordu Aşık. Âşığın bunca şiiri arasından Türk Petrol'ün, yabancı bir petrol şirketinin bu şiiri seçmesi raslantı olamazdı.

İyilik etmemişti Veysel'e Aydın Bolak. Yabancı petrolün parasını Sivralan'a, bunca yıl dürüst yaşamış Âşık Veysel'in evine sokmaya hakkı yoktu Bolak'ın.

VEYSEL ŞATIR HATIRLARA DÜŞTÜ MÜ?

Gülüzar Ana'nın gözleri yaşlıydı. Gitmeseydin alışmıştık diyordu. Âşığın, Gülüzar Ananın, Veysel'in bacısı Elif Bacı'nın, Hıdır Emmi'nin, Veli Dayının ellerini öptüm. Yılmaz'la, diğer köylülerle vedalaşıp Şarkışla'nın yolunu tuttum.

Dört gece beş gün kalmıştım Sivralan'da. Köylerde ancak köylülerin yaşayabileceğini bir kez daha anladım.. Yüznumaralar açıktı ve sinekler kaynaşıyordu insan pisliklerinin üstünde, sonra bu sinekler kalkıp sofrana; yediğin ekmeğin üstüne konuyordu.

Sivralan'ın son evi de kayboldu. Âşık'ın bahçesinin önünden geçtik. Hayal bilmez ürüyasız dallar arkada kalmıştı. Ve bir dal kırılmıştı çıt diye...

(1) Burada sözü edilen Âşık Hüseyin, «Ne haldayım alâ gözün süzenler» şiirinin ozanı Hüseyin değildir.

ERDOĞAN ALKAN

Cumhuriyet, 26-29 Ağustos 1970, S. 4

ÂŞIK VEYSEL'İN TASAVVUFA DÖNÜK ŞİİRLERİ

Giriş

"Âşık Veysel Üzerine" adlı bir yazımızda belirttiğimiz üzere, "çağımızda yaşayan halk ozanları arasında Âşık Veysel Şatıroğlu'nun özel ve önemli bir yeri vardır. Veysel, bir yandan eski geleneği sürdürmüş, öte yandan ise yeni bir ses getirmiştir." Gene o yazımızda, "Âşık Veysel, eski âşıkların izinden yürüyerek ve onların söylediği gibi şiirler söylemiştir. Bunlar aşk şiirleri, gezdiği ve gördüğü yerleri anlatan şiirler, doğduğu köy ile ilgili güzellemelerdir.

Veysel, bu şiirlerin bazılarında kendi kişiliğini ortaya koyabilmiştir. Fakat bunların çoğu belirli bir çizgidedir, bu çizginin üzerine çıkamaz." demiştim. Veysel'in yeni şiirleri üzerinde de durulan o yazımızda, aynca dine dönük şiirler yazdığını da belirtmiştik. Bu yazımızda ise onun dine ve özellikle tasavvufa dönük şiirleri üzerinde durmak istiyoruz.

1894 tarihinde doğan Veysel, yedi yaşında gözlerini yitirmiş ve yaşamının bundan sonraki günlerini kör olarak geçirmiştir. Yurdun çeşitli bölgelerinde gezip tozan Veysel, bugün köyü Sivrialan'da yaşamaktadır.

"Âşık Veysel, şiire gelenekler kapısından girmiştir. Saz çalmayı öğrenmiş, usta âşıkların şiirlerini dinleyerek coşmuş ve Kızılırmak gibi kabarmış, sonra kendi şiirlerini söylemeğe başlamıştır. İlk şiirlerinde acemiliği görülen Veysel, zamanla sanatını geliştirmiş ve yeni şiire ulaşmıştır. Geleneksel halk şiirine toprak gibi, vatan gibi, devrimler ve Atatürk gibi yeni konuları getirmiş ve bu konularda ilk ürünleri vermiştir."

Veysel, şiirlerini çeşitli plaklara kendi sesi ve sazıyle okuduğu gibi şiirlerinin kitaplar halinde yayımlandığını da görmüştür. İlk olarak Deyişler adlı kitabı yayımlanmıştır (Ankara, 1944). Bunu Sazımdan Sesler (İstanbul, 1950) adlı kitabı izlemiştir. Bundan sonraki yıllarda bütün şiirleri Âşık Veysel - Hayatı ve Eserleri adı ile bastırılmış (son baskı, 1963) ve hakkında çeşitli yazılar çıkmış, çeşitli kitaplarda kendinden söz edilmiştir. Bu arada Tahir Kutsi Makal da Âşık Veysel adlı bir kitap yayımlamıştır (İstanbul, 1969). Veysel'in şiirleri, 1970 yılında Dostlar Beni Hatırlasın adlı bir kitapta değişik bir sunuşla yayımlanmıştır.

Tasavvuf

Âşık Veysel'in tasavvufa dönük yanını belirtmeden önce, tasavvufun ne olduğunu belirtmek gerekir. Tasavvuf terimi, daha doğrusu anlayışının çok değişik tanımları ve yorumları vardır. Kısaca belirtmek istersek, tasavvuf, Tanrı ile doğa, özellikle insan arasındaki bağın açıklanmasıdır diyebiliriz. Cüneyd-i Bağdadî'ye göre, tasavvuf, görünürde bir bağla bağlı olmadığın halde Tanrıyla bir arada bulunmandır.

Tasavvuf ehline göre, her parçacıkta Tanrı vardır, iyi bakan bir göz bunu görebilir. Çünkü, bir tek vücut vardır. O da "vücud-u mutlak" olan Tanrı'dır; Tanrı biricik varlıktır. Bütün canlılar ve cansızlar bağımsız bir varlığa sahip değildir; bütün bunlar, Tanrı'nın bir görüntüsünden başka bir şey değildir. Bunun için Arapça olarak "lâ mevcude illallah" (Tanrı'dan başka varlık yoktur) derler. Eski ozanlarımızdan biri bu konuda şunları yazmıştır:

Ben bilmez idim gizli iyan hep sen imişsin
Canlarda ve tenlerde nihan hep sen imişsin
Senden bu cihan içre nişan ister idim ben
Ahir bunu bildim ki cihan hep sen imişsin

"Vücud-u mutlak aynı zamanda kemal-i mutlak ve cemal-i mutlaktır. Cemal, aşksız ve gizli de kalamaz. Onun şanı kendini izhar etmektir, işte Cenab-ı Hakkın 'aşk-ı zatî' sebebiyle kendini görmek ve göstermek istemesi, kâinatın vücuda gelmesine sebep olmuştur. İnsan, nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa Cenab-ı Hak da kendi güzelliğini temaşa etmek için, ayna hükmünde olarak kâinatı ve insanı vücuda getirmiştir. Bir şair bunu ne güzel ifade ediyor:

Kendi hüsnün hûblar şeklinde peyda eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüp sonra temaşa eyledin"

Tasavvuf üzerine daha fazla bilgi verecek değiliz burada. Çünkü bu konu çok geniştir ve bu konuda ciltler dolusu kitaplar yazılmıştır. Fakat, şunu da belirtmeliyiz ki, tasavvuf insanı odak noktası kabul eder. Tanrı, insanın yüreğinde, içindedir. Kötülüklerden arınabilmiş insan Tanrı'ya en yakın olan insandır. İnsanın gönlünün olması onu Tanrı katında sevgili yapmıştır. Bir şair "Kıblegâh-ı Kibriyadır yıkma kalbin kimsenin." demiştir. Nesimi ise şunları söylemişti:

Çünkü bildin müminin kalbinde bir Allah var
Niçün izzet etmedin ol beyte kim Allah var
Her ne var âdemde var âdemden iste Hakkı sen
Olma iblis-i şâki âdemde sırrullah var

Sevgili olan insan asıl kaynağa (nur-ı ilâhi'ye) varmaya çalışmalıdır. Bu kaynağa varmak için "tarikat"a girenlere "salih" , son aşamaya varana ise "insan-ı kâmil" denir; tarikata girmeyenler ise üçüncü kümede kabul edilir. Asıl kaynağa varmak için "nefse galebe çalmak" gerekir, bu da aşk ile olur. Gerçek aşk, insan ruhunun "ruh-u mutlak" olan Tanrı'ya karşı sonsuz bir "iştiyak"ıdır.

Veysel'in şiirlerindeki tasavvuf öğelerini belirtmeden önce, yaşayan halk ozanlarından Tokatlı Selmanî'nin bu konudaki şiirini de vermek istiyoruz:

Ademoğlu bir nazar kıl kendine,
Boş değilsin cümle cihan sendedir.
Bağlandınsa bir mürşidin bendine,
İlm-ü irfan, sırr-ı pinhan sendedir.

Hak Âdemi anasırdan yarattı,
Hem kendi nurundan nuruna kattı,
Ayetten dizmişti nakışı, hattı,
Fehmeylersen hatm-i Kur'an sendedir.

Âdemden göründü ol ol suph-i settar,
Anın için oldu hâllâkûl kahhar.
Akıl, fikir, ilim hem de mukadder,
Görünmeyen genc-i nihan şendedir.

Âdemde mevcuttur yedi kat zemin,
Yedi kat göklerle Cebrail emin.
Elhamdülillâhi rabbül âlemin,

İdrak eyle sırr-ı süphan sendedir.

Veysel'de Tasavvuf

Selmanî, " Boş değilsin cümle cihan sendedir" diyerek insanın odak noktası bulunduğunu iyice belirtir. Bektaşî-Alevî bir çevrede doğup yetişmiş, gözlerinin sonradan görmez hale gelmesiyle de kendini düşünmeğe, gözlerini içine ve kendine çevirip Tanrı'yı içinde görmeğe başlamış olan Veysel de tasavvufa yönelmiştir. Bir şiirinde, bunun 40 yaşından sonra olduğunu söyler. Gerçekten de, ilk şiirlerinde tasavvuf öğelerine rastlayamıyoruz. Bunun iki nedeni vardır bize göre. Birincisi, tasavvufu ancak 40 yaşında benimsemiş olması; ikincisi ise çeşitli nedenlerle bu konuya eğilmekte sakınca görmesi ve yanlış anlaşılır korkusuyle şiirlerinde bu konuyu söylemekten kaçınmasıdır.

Veysel'in çeşitli şiirlerinde bu konuya dönük dizeler ve dörtlükler vardır. Ancak, bütün şiirin bu konuya dönük olduğu da görülür. Bir deyişinden aldığımız aşağıdaki dörtlükler, onun bu konudaki görüşünü güzelce dile getirir:

Coşar deli gönül misal-i derya.
Mecnuna sahrada göründü Leylâ.
Gördüğün güzellik hepisi Mevlâ.
Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar (*).

Her nesnede mevcut, her cesette can,
Anın için dedik biz ona Canan.
Evvel âhir odur, onundur ferman,
Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar.

Bahar gelir çiçek olur açılır,
Zaman zaman yağmur olur, saçılır,
Ehl-i aşka mey görünür, içilir,
Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar.

O cihana sığmaz, ondadır cihan,
O mekâna sığmaz, ondadır mekân,
O devrana sığmaz, ondadır devran,
Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar.

Hayyam'a görünmüş kadehte, meyde,
Neyzen'e görünmüş kamışta, neyde,

Veysel’e görünür, mevcut her şeyde,
Ne sen var, ne ben var, bir tane Gaffar.

Buraya aldığımız dörtlükler, özellikle son dörtlük ve buradaki “Veysel’e görünür mevcut her şeyde” dizesi onun anlayışını çok güzel belirtir. Veysel’e göre, güzelliklerin hepsi de Tanrı’nın güzelliğidir. Mecnun’a Leylâ olarak görünmüştür Tanrı’nın güzelliği. Tanrı her zerrede vardır. Veysel de “her nesnede mevcut” ve “her cesette can” olarak görür Tanrı’yı; “mevcut her şeyde” Tanrı görünür. Kimisi belirli bir yerde ve eşyada görür onu; sözgelişi, Hayyam kadehte ve içkide, Neyzen ise kamışta, neyde görmüştür Tanrı’yı.

Tanrı âşıkları (ehl-i aşk) da Hayyam gibi içkide görür Tanrı’yı. Tanrı, Veysel’e göre, “mevcut her şeyde”dir; çiçekte, yağmurda, meyde, kamışta, neyde, kadehte, testinin çamurundadır Tanrı; zamandan ve “mekân” dan “münezzeh” tir. Bunu, yukarıda verdiğimiz deyişin dördüncü dörtlüğünde pek güzel belirtir Veysel: Tanrı, cihana, mekâna, devrana sığmaz; çünkü, onların hepsi ondadır.

Tasavvuf anlayışına göre, en büyük, kavuşulması sabırla (buna sabırsızlıkla da diyebiliriz) beklenen Sevgili Tanrı’dır. Veysel, “Anın için dedik biz ona Cânan” der. Mevlânâ da ölüm gecesini “ şeb-i arûs” olarak nitelerken aynı düşünce içindedir, ölümü Tanrı’ya kavuşma olarak belirtmektedir. Sahrada Leylâ olarak görünmesi de bu sevgiye bağlanabilir.

Veysel, başka bir şiirinde "Kimin meftunuyum, kimin Mecnun’u / Anlaşılmaz böyle bir hal var bende” derken, insana duyulan sevginin de Tanrı sevgisi olduğunu söylemek ister. Aynı deyişteki “Sevgi bende, sevda bende, yâr bende” dizesi ise insanın Tanrı'nın bir parçası olduğunu, insanın odak noktası bulunduğunu gösteren bir deyiştir. Tanrı’ya yaklaşan insan, kendini Tanrı’ya en yakın bulur. Hallac-ı Mansur un "Enel Hak" (Ben Hakkım) demesi bunun en güzel örneğidir. Veysel de, bu dizesinde buna benzer bir görüşü dile getirmiştir.

Bu dizelerle başlayan şiirde, mutasavvıflann görüşüne uygun şu dörtlükler de vardır:

Her nereye baksam onu görüyom,
Aynaya bakarsam beni görüyom,
Yayılmış damarda kanı görüyom,
Yerleşmiş cesette gizli sır bende.

İnsanlar doludur, hâli değildir,
Sarrafın altını, pulu değildir,
Veysel sersem gezer, deli değildir,
Beni Mecnun eden ateş, kor bende.

Başka bir deyişinde de aynı şeyleri değişik bir söyleyişle söyler bize. Burada, her yerde olduğu, Tanrı'yı her yerde gördüğü, görebildiği için kendini mutlu saymakta ve görüşünün dünyayı böylece görebilmesinden ötürü kıvanmaktadır:

İzi kayıp, kendi gizli bir yâre
Aşıkım, peşinde gezerim böyle.
Sual etsem bülbüllere, güllere,
Güllerden kokusun sezerim böyle.

Has bahçeye girdim, güllere sordum,
Çiçekte, çimende izini gördüm.
Mekândan münezzeh, gizli sanırdım,
Kaplamış âlemi nazarım böyle.

Veysel, başka bir deyişinde de dünyanın yaratılışı üzerine eğilir ve Tanrı'yı bu yönden değerlendirir. Bütün varlıkların bir kuvvetten varolduğunu, ama bunu kimsenin bilemediğini, bunun herkese gizli olduğunu ama bu kuvvetin her nesnede göründüğünü, Veysel'i de söyletenin bu kuvvet olduğunu söyler ve bu durum karşısındaki şaşkınlığını belirtir:

Kimse bilmez dünya nasıl kurulmuş,
Her cisime birer zerre verilmiş,
Cümle varlık bir kuvvetten var olmuş,
Gelen ne, giden ne, yol ne, yolcu ne?

Herkese gizlidir bu sırr-ı hikmet,
Her nesnede vardır bir türlü ibret,
Veysel'i söyletir bir büyük kuvvet,
Söyleyen ne, söyleten ne, sözler ne?

Veysel'in bu deyişlerini daha önceki mutasavvıf ozanlarda da görüyoruz. Sözgelişi, Nakşi, aşk yönüne ilişkin olarak bir şiirinde şu dörtlükleri söylemiştir:

Aşkın şarabın içmeyen

Mest olup hayran olur mu?
Zencir-i aşka düşmeyen
Soyunup uryan olur mu?

Nakşi açıldı çün gözün,
Hakkı görür oldu özün,
Lâkin bilmem işbu sözün
Münkire iman olur mu?

Âşık Hasan ise, dünyanın yaratılışı ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

Yerlerin göklerin binasın düzen,
Ak üstünde kara yazılar yazan,
Engûr şerbetini Kırklar'a ezen,
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir.

Veysel'in deyişleri arasında önemli olan biri de "Uzun ince bir yoldayım / Gidiyorum gündüz gece" dizeleriyle başlayanıdır. Mutasavvıflara göre, dünya, iki kapılı bir handır. Doğumla girilir, ölümle çıkıbr. Veysel de bunu belirtmekte bu şiirinde ve son durağa, ölüme, ölüm yolu ile Tanrı'ya varışı söylemektedir bu deyişinde. Bazı dörtlükleri şunlardır bu deyişin:

Dünyaya geldiğim anda,
Yürüdüm aynı zamanda,
İki kapılı bir handa,
Gidiyorum gündüz gece.

Düşünülürse derince,
Irak görünür görünce.
Yol bir dakka miktarınca,
Gidiyorum gündüz gece.

Şaşar Veysel işbu hale,
Gâh ağlaya, gâhı güle,
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece.

Tasavvuf bir sevgiye dayanır, iç arınmasına dayanır. Veysel, deyişlerinin birçoğunda bu yöne dönük dizeler, dörtlükler söylemiştir. Bir deyişinin şu dörtlüğü bir örnek olarak anılabilir burada:

Ortadan kalkardı günah musibet,
Aşikâr olurdu hak ve hakikat,
Herkes için açık olurdu cennet,
İşte hiyle, sözde yalan olmasa.

Hile ve yalancılık, tasavvufa bağlananların en çok nefret ettikleri konulardır. İnsanları sevmek, insanlara karşı iyi düşünceler beslemek bir mutasavvıfın yapmak, başarmak istedikleri arasında yer alır. Veysel de insanları sevmeye, onlara iyilik yapmağa dönük bir kişidir. Sen ben kavgasının ortadan kalkmasını ister. Bir bütünün iki parçasının çatışması açısından da bakılırsa, kavganın bir nedeni yoktur.

Âşık Veysel'in tasavvufa dönük bütün şiirlerini burada teker teker anmanın bir gereği olmadığına inanıyoruz. Bunlar, bizim bir sayışımıza göre 25'tir. Yeni bir saymada bu rakam değişebilir elbette. Amacımız, onun görüşünü yansıtmak idi, bunu kısaca yaptığımıza inanıyoruz.

Tasavvufta sezginin önemi büyüktür. Seziş gücünün Veysel'de bulunduğunu görüyoruz. Şiirlerindeki başarılı deyişler bunu göstermektedir. Gözlerinin çocuk yaşta göremez olması, belirli bir çevrenin etkisinde kalması, gözleri yüzünden içine dönük, birtakım kavgalardan uzak kalabilmesi bu sezgi gücünü artırmıştır. Özellikle yaşlı günlerinde söylediklerinde bunu daha belirli ve fazlaca buluyoruz. Günümüzde tasavvufa eğilen ozanların ustalarındandır Veysel. Yalın dili, açık ve duru deyişleriyle dikkati çekmekte, seziş gücüyle ustalığını göstermektedir.

(*) Gaffar: Tanrının sayısız adlarından biri olup Şarkışla çevresinde çokça kullanılır. Çok bağışlayan, çok merhamet eden anlamını taşır.

MUZAFFER UYGUNER

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi
Mayıs 1971, S: 236, S. 144-150

BALDAKİ TUZ

Şöyle bir bakarsak Veysel'in yaşamına, şiirlerine ilk bakışta onda bir kabul eden kişiyi görürüz. İlk bakışta Veysel razı, başkaldırmayan kişi gibi görünür. Bu belki biraz da Anadolu halkının görüntüsüdür. Anadolu halkı da uzaktan böyle görünür, razı ve başkaldırmayan.. Zaten köylülük razı ve başkaldırmayandır, köylü asıllı kimselerde de vardır bu görünüş.

Bir Tolstoy'da, bir Tagor'da, daha ne kadar köylü asıllı kişiyi aklınıza getirirseniz getirin göreceksiniz ki, köylü asıllılar, başlarından büyük maceralar geçmemişse başkaldırmıyorlar. Karacaoğlan'dan Dadaloğlu'na kadar şiirimiz başkaldırmamıştır. Başkaldırmamış ve değişmemiştir. Dadaloğlu'na gelince şiir bıçakla kesilmiş gibi ses olarak, hava, duygu olarak bambaşka olmuştur. Çünkü Dadaloğlu çağında toplum başkaldırmış, şair de başkaldırmış ve sesi babayiğit bir ses olmuştur. Bu çağda da halkın içinden yetişen şairlerin çoğu büyüklü küçüklü türlü etkenlerle başkaldırıyorlar. Yüzlerce halkın içinden çıkan, köylü kökenli şair başkaldıran şiirler yazıyorlar.

Veysel'in yetişme çağı Cumhuriyetin ilk dönemleriydi ve köylü yenilmiş, kaderine razı bir durgunluk içindeydi. Büyük savaşlardan sonra Anadolu nekahat günlerini yaşıyordu. Veysel Tekke kökenli bir şairdir. Onun mayasında köylülük kadar tekkecilik de var. Köylülükten ve tekkeden gelen gelenekleri birleştirmiş, şiirini öyle yapmıştır. Veysel'in büyük

ustaları Pir Sultan Abdal, Yunus, Kul Himmet'tir.. Bunlar kadar da Karacaoğlan'dır.

Veysel'in şiirini besleyen büyük kaynaklar çok yönlüdür. Veysel 1933' lerde Sivas'ta Ahmet Kutsi Tecerle, ondan sonra da Sabahattin Eyuboğlu, Orhan Veli'yle karşılaşmıştır. Veysel için her ses, her söz nereden kimden gelirse gelsin önemliydi. O her sese her söze candan kulak verir kendini oluştururdu. Veysel'i tanıyanlar bilirler sonsuz bir şiir bilgisi vardı. Kendinden önce gelen ustaları derinlemesine bilirdi. Bir Yunus 'u, bir Pir Sultan'ı, Karacaoğlan'ı o kadar bilen insan belki çağımızda yoktu. Birçok ünlü Karacaoğlan şiirini ilk olarak Veysel'den duyduk. Örneğin:

Yar yüzüne yüz yıl baksam az gelir
Bin yıl dahi baksam kanan değilim.

Veysel söylemeden önce bu güzel Karacaoğlan şiirini kimse bilmiyordu. Daha niceleri de bilmiyorduk. Ondan Pir Sultan'ı öğrendik. Ondan büyük ustaların gerçekten ses ve söz olarak büyük yanlarını, köylüyü, halkı öğrendik. Veyselin büyüklüğü inanılmaz kadar büyük zenginliğinde, bilgisindeydi. Veysel, dört köşeye kulak vererek, hiç bir şeyi kaçırmadan öğrenerek, en küçük ayrıcalığı bile geçmişi, geleceği öğrenerek kendisini oluşturdu.

Şimdi Veysel'in başkaldırmasına gelelim. İnsanoğludur, başkaldıran bir yaratıktır. Çağı, durumu, sosyal tabakası ne olursa olsun, insan başkaldırandır. Özelliği budur. Tolstoy'un, Tagor'un başkaldırmaları az başkaldırma mı. Hani pasif başkaldırmaları, barışçı başkaldırmaları köylülüktendir. Köylülük en az dalgalanmalara uğramış bir tabakadır. Veysel şiirini yenilemiş, geleneği kırmıştır. O Karacaoğlan değildir, Pir Sultan da değildir. Onun şiiri yüzeyden geleneğe bağlıdır ama, içerik olarak, biçim olarak geleneği kırmıştır. Veysel ne kadar razı bir kişi görünürse de onun şiirinde zaman zaman, belki de çoğunlukla bir başkaldırma görebiliriz. Doğaya, insana, tutuculuğa, Allaha karşı..

Veysel görmüş geçirmişliğin, uzun bir gelenek yaşamışlığın hoşgörüsünde, öfkesinin derinindeydi. Veysel en yeni şiirlerini Hasanoğlan'da yazdı, hem de en güzel şiirlerini, Veysel, yeni bir Veysel olduysa Haşanoğlan Köy Enstitüsünde oldu. Orada saz öğretmeni olarak yeni oluşan aşklı şevkli bir köylü dünyasına katıldı. İlk yıllarda Hasanoğlan, yapmanın, yaratmanın bir sevinç şakımasındaydı. Veysel de bu şakımayı iliklerine kadar yaşadı.

Ben Veysel'i o yıllarda tanıdım. Sevineli bir şakımadaydı. Karacaoğlan da böyle şakır mıydı, diye sordum Veysel'e. Önce anlamaz gibi yaptı, sonra birden güldü, uzun güldü, sonra, Karacaoğlan böyle şakıyamazdı fıkara, dedi. Onun Hasanoğlanı yoktu, dedi. Veysel'i gelenek getirdi. Geleneğin sağlam kökünde Veysel filizlendi, çağa karıştı, çağı, dünyayı yoğunluğuyla yaşadı.

Biz Veysel'e Veysel'in bize önem verdiği kadar vermedik. Veysel bir süre Ankara'da bana durmadan Orhan Veli okuttu ve anlattırdı. Önceleri çok önemsemiyordu, bu adamda ne var diye de şaşıyordu, bu kadar önem veriyorlar ki.. Sonra sonra, az da olsa, Orhan'ın tadına vardığım anladım... Sevdiği, Orhan'dan seçtiği, üstüste okuttuğu şiirleri oldu. Şiirinin yeniliği, bir yerde gelenekten kopuşu, büyük şiirimize yeni bir halka oluşu çağın getirdiği yeniliklere Veysel'in uzaktan da olsa kulak verişidir.

Veysel makinaya hayrandı. Bir çiçeği, bir ağacı sever gibi bir makinayı severdi. Biliyorum, o ağaçları durmadan okşardı, yoklardı. Bir seferinde bir otomobili de merakla tepeden tırnağa yokladığını gördüm. Ne kadar yokladı bilmiyorum, elini gülerek mutluluk içinde otomobilden çektiğini şimdiki gibi anımsıyorum.

Veysel bugünün şairi olsaydı, bugünü dünü yaşadığı gibi yaşasaydı onun şiiri de bugün halkın içinden çıkan şairlerin şiiri gibi olurdu. Veysel'i iyi okuyanlar onun inceden de olsa, köylü yanını kırarak bir başkaldırma şairi olduğunu görecekler. Ve "Dağlar çiçek açar Veysel dert açar"ın tadına varacaklar. "Kuş olsan da kurtulmazdın elimden, eğer görse idim göz ile seni. "

Köküyle birlik adam, razı adam, kabul etmiş adam, doğaya, insana, çalışmaya, yaratmaya hayran adam... Elbette bir yandan da başkaldırırdı. Kendi kökenine aykırı da olsa, kendi kişiliğinin üstüne yürüyerek de olsa... Çünkü Veysel köküyleydi ve kökü direnen, her şeye karşın yaşamakta inat eden, bütün kötülüklerin, olumsuzlukların üstesinden gelmiş, yaşamını sürdürüp çağımızı yaratmış insanlıktı. Veysel'in başkaldırması alttan alta bir gülmedir belki de. İlle de Veysel'de bir başkaldırma bulmak istiyor, buna çabalıyor demeyin. Gerçekten bu kabul eden kişi, bu sonsuz hoşgörüdeki kişi gülerek, eğlenerek, öfkelenerek de başkaldırıyordu.

"Kimi yaya kimi atlı
Kimi uçar çift kanatlı

Dünya şirin baldan tatlı
Eyvah balı tuza katmış"

Büyük ustası Yunus gibi Veysel'in de gülen selamı her dem üstümüzde olacak. Gülen, sevinen, dünyaya hayran, balı tuza katmışsak da...

YAŞAR KEMAL

Milliyet Sanat Dergisi, 30 Mart 1973, Sayı 26, S. 5-6

GÖZLERİ OYULAN FRESKLER

Edebiyat sınavlarının en beylik sorusudur: Şair burada ne demek istemiş? İşin aslını ararsanız, tarih boyunca hiçbir şair, yazdığı şiirlerde ne demek istediğini kendi de bilmemiştir. Şiirde anlam aramak, evin duvarlarına renk beğenmek için bir resim sergisi gezmekten farksızdır. Çünkü, şiirde anlam arayanlarla duvar örüp ufku daraltanlar aynı sığ suların balıklarıdır. Şairin derdi bir şeyler anlatmak olsa kağıda düzünden girer, yani düzyazıya başvururdu. Bir şiir üzerine elbette konuşulur, düşünce belirtilir. Ama aynı şiir hakkında birbirinden farklı olan düşünceler arasında bir puanlama yapılamaz.

Örneğin, "Türkiye neden bu hallere düştü?" sorusunun yanıtını vermek için kurban edilen bir şiir vardır:

Orda bir köy var uzakta,
O köy bizim köyümüzdür
Gezmesek de, tozmasak da
O köy bizim köyümüzdür.

Şiirden anlam çıkararak varılan siyasi sonuç şudur:

"Ülkenin köylerine, kırsalına öyle uzaktan bakarsan, gidip ilgilenmezsen olacağı budur zaten!"

Anadolu'nun özellikle 1950'li yıllardan sonraki siyasi iktidarlar

tarafından ihmal edildiği, tayini Doğu illerine çıkan memurların bir torpil bulup kaçtıkları ne yazık ki gerçektir. Bunu vurgulamak için Ahmet Kutsi Tecer'in dizelerini kullanan çok insan tanıdım. Şaire bu haksızlığın yapılmasının nedeni, okul yıllarında şiiri kazıyıp içindeki anlamı çıkarmak için ellerimize verilen kazmalardır. Oysa Ahmet Kutsi Tecer'in lirik dizeleri boks maçındaki hakemler gibi puan vermek düşüncesinde olmayanlar için akıp gider:

Orda bir ev var uzakta,
O ev bizim evimizdir.
Yatmasak da, kalkmasak da
O ev bizim evimizdir.

Bir yolculuk esnasında, uzakta gördüğü bir köyü ya da evi merak etmeyen, oralardaki yaşam hakkında hayal kurmayan, akşamüstü pişmekte olan yemeğin kokusuna burnunu uzatmayan var mıdır? Her insan, hayatının bir anında böylesi düşüncelerin kapılarını aralamıştır. Bu duyguyu dizelere döken sadece Ahmet Kutsi Tecer değildir. Orhan Veli'nin de benzer duyarlıkta dizeleri vardır:

Böyle gece yarısından sonra
Ne diye ışık yanar bu dağ evinde?
Ne yaparlar acaba içerdekiler?

Orhan Veli, yukarıdaki dizeleri içeren "Tenezzüh" adlı şiirinden dolayı "memleket meselelerinden" sorumlu tutulmadığı için şanslıdır, ama biz, edebiyatın bu sığ sularında gezinmek yerine; her zaman yaptığımız gibi derinlere dalalım ...

Anadolu'nun, "yatmasak da kalkmasak da" bizim olan köy evlerinden birine doğru yaklaşıyoruz, vakit "gece yarısından sonra" ...

Karı koca uyumuşlar çoktan ... Daha doğrusu adam uyumuş, kadın, kocasının rüya denizinde kulaç attığından emin olmak istiyor! Yataktan usulca doğruluyor ve elbiselerini usulca giyerek, ses çıkarmasın diye yatmadan açık bıraktığı pencereden bahçeye atlıyor ... Kadının gönlü başka bir adamdadır!.. Ve aşığı bir ağacın altında onu beklemektedir. İki sevgili kararlıdır, bu gece kaçacak, kimsenin kendilerini bulamayacağı bir yerde yeni bir hayat kuracaklardır ...

Birkaç saat sonra koşmaktan yorulan iki sevgili nefes nefesedir.

Soluklanmak için verdikleri ilk molada kadın, evden kaçtığından beri ayakkabısının içinde bir şeyin kendisini rahatsız ettiğini söyleyerek, elini, çıkardığı ayakkabının içine sokar. Kadın, avuçlarında tuttuğuna inanamaz, elinde bir tomar para vardır!

Kadının geride bıraktığı kocası her şeyin farkındadır ... "Ama," der kendi kendine, "bu kadının bende emeği var, çamaşırlarımı yıkadı, banyoda sırtımı sabunladı, önüme sıcak çorba koydu ... Yaban elde muhtaç olmasın." Geride bırakılan koca, parasının bir kısmını, kendisini terk eden karısının giderek uzaklaşan adımlarının içine koyar.

Töre ve namus cinayetlerinin gazete sayfalarından eksik olmadığı ülkemizde, unutulmaması, öne çıkarılması gereken işte bu ayakkabı öyküsüdür.

Ahmet Kutsi Tecer'in "Orda Bir Köy Var Uzakta" şiirindeki lirizmi kavrayamadan, onu Anadolu'dan uzak, kırsal kesimdeki hayata uzaktan bakan biri olarak algılamak büyük bir hatadır. "Ben ömrümün sonuna kadar Anadolu'yu dinleyeceğim ve onun sesini dinletmeye çahşacağım," diyen Tecer, ülkeyi neredeyse köy köy gezmiş ve pek çok halk şairini ortaya çıkarmış, topluma kazandırmıştır.

O halk şairlerinden biri de, muhtaç olmasın diye, parasını evden kaçan karısının ayakkabısının içine koyan terk edilmiş koca, yani Aşık Veysel'dir!

Metin Erksan, 23 yaşında, genç bir yönetmenken, Aşık Veysel'in hayatını filme çeker. Senaryosunu Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yazdığı filmde, bir başka adamla kaçan kadının öyküsü son derece usta bir anlatımla sunulur izleyiciye:

Kaçan iki sevgili Kapadokya'ya gelir ve gece terk edilmiş bir kilisede gizlenirler. Adam, sabah kasabaya gidince kadın tek başına uyanır. Kilisenin duvarlarında İsa peygamberin gözleri oyulmuş resmini görür. Anadolu' da, resmin günah olduğuna inanan Müslümanlar, canlılıklarını kaybettirmek için kiliselerin duvarlarındaki fresklerin gözlerini oyarlar! Metin Erksan, bu müthiş sahneyi şöyle anlatır:

"Kız uyanır uyanmaz karşısında Veysel'i görmüş gibi oldu. Birden bir çığlık attı. Ayağa kalktı, sağa koştu; duvarda altı Veysel ona bakmakta. Sola koştu, orada da gözleri olmayan altı havari ona bakıyor. O sahnede

kızın telaşıyla birlikte, orkestra eşliğinde Ruhi Su'nun sesinden Pir Sultan Abdal duyulur."

Eğer Erksan'ın, Veysel'in hayatını anlattığı Karanlık Dünya filmini izleyecek olursanız, ne yazık ki yukarıdaki sahneyi göremeyeceksiniz. Çünkü, bu sahne sansür kurulu tarafından makaslanmıştır! Zaten, filmin adı da "Dünya karanlık olur mu?" denilerek Aşık Veysel' in Hayatı olarak değiştirilmiştir.

Oldu olacak, şunu da yazalım: Sansür kurulu, tarlaların göründüğü sahnelerde, başakları çok kısa ve cılız bularak "Türk topraklarının böyle bereketsiz olamayacağı" gerekçesiyle o sahneleri filmden kaldırır. 1952 yılında çekilen filmde, Aşık Veysel'in yaşadığı Sivas'ın Şarkışla ilçesindeki son derece gür ve bereketli hasat sahnelerine aldanmayın. Bu sahneler, o yıllarda Amerika propagandası için çekilen filmlerden kesilerek, Aşık Veysel'in hayatına eklenmiştir! O yerler Sivas değil, Amerika'nın Hudson Ovası'dır!

SUNAY AKIN

Bir Çift Ayakkabı, S. 1-4

HALK YAZINIMIZ VE ÂŞIK VEYSEL

Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan
Gözletme yollan gel deyi yazmış
Sivralan köyünden bizim diyardan
Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış

Eylenme gurbette yayla zamanı
Mevlayı seversen ağlatma beni
Benek benek mektuptadır nişanı
Göz yaşım mektupta pul deyi yazmış

Yukarıya sekiz dizesini aldığım şiirini Veysel Ankara'da bir hastanede yatarken yaşamının sonuna doğru söylemişti. Başyapıtlarından biri olmamakla birlikte bu şiir, Veysel'in kişiliğinin kimi yönlerini yansıtmaktadır. Doğa sevgisi, somut ülke sevgisi yönlerinden olduğu kadar O'nun ilginç ozan sevgisini de göstermektedir. Veysel'in şiir yazmaya başladığı dönemlerde gide gide yozlaşan halk ozanlarımızın ürünleri, divan şiirimizin mazmunları ve dil alıntıları ile yol alma evresine gelmiştir. Sivas'ta birtakım koşullarla yeniden parlatılan bu halk şiiri odaklaşması, arkadaşlarının ve kendisinin birkaç şiiri dışında yine halk ozanlığı geleneğimizi belli bir ölçünün dışında geliştirmemiştir. Bugün Anadolu'da yüzlerce halk ozanı vardır. Üstelik Almanya'daki yurttaşlarımız arasında birkaç halk ozanı ortaya çıkmış ve ortak halk ürünü türküler bile yazılmıştır.

Ne var ki, halkbilim ürünlerinin, şiir olmanın yanı sıra musiki, oyun, eğlence gereksinimi karşılaması bile giderek artan bu yozlaşmayı

durduramamıştır. Bunun nedeni kuşkusuz toplumumuzun gelişmekte oluşudur.

Türk halkbiliminde yaratılan ortak yapıtlar, her türde halk ozanlarımızın ürünlerinden çok daha nitelikli olmuştur. Halk ozanlarımız ise başlıca dört ozanda odaklaşan büyüklük dışında, yukarıda da belirttiğim gibi yoz durumunu sürdürmüştür.

XIII. yüzyılda Yunus Emre ile başlayıp, XVI. yüzyılda Pir Sultan Abdal'da, XVII. yüzyılda Karacaoğlan'da, XIX. yüzyılda Dadaloğlu'nda ortaya çıkan odaklaşmanın son halkası olarak, toplumsal oluşum, Veysel'i kendi koşulları ve yeteneği ölçüsünde yaratmıştır.

Halk ozanlarımızın değerleri ve ürünleri öteden beri, hangi ozan ele alınmışsa gereğinden fazla abartılmaktadır. Oysa yukarıda andığım dört ozanın dışında kalanlar içinde; örneğin, Gedayî'den Gevherî'ye, Dertli'den Seyranî'ye ve iki Emrah'a değin hemen bütün halk ozanlarımızın şiirlerinde yer yer incelikler parıltılar görülse bile, genelde bu şiirlerde halk türkülerimizin gerçekçi ve insansal yansımasına çokça rastlanmamaktadır. Günümüzde yüzlerce halk ozanı vardır. Bunlar çoğunlukla toplumsal konular üzerinde durmaktadır. Ne var ki, şiirlerinde sanat niteliği genellikle çok zayıftır. Bu yönden kendilerinden önceki yoz halk ozanlarımızdan daha da yeteneksiz oldukları söylenebilir.

Bir ünlü ile tanışmak elbette tanışan kişi için hiçbir değer getirmez. Ne var ki, Veysel'in ozan oluşu evresine rastlayan, daha sonra da birçok seçki ve incelemelerde belirtilen o yılları görmüş biri olarak anılarıma değinmek eğilimini duyuyorum.

Yıl 1931, Sivas Lisesinin orta 2. sınıfında okuyan edebiyata hevesli bir çocuğum. Ulusal eğitimimizin her evre ve aşamasında büyük bilinç ve emeği görülen Cevat Dursunoğlu, Anadolu'da güçlü bir lise geliştirmek düşüncesiyle, devletimizin Fransa'da okuttuğu ve darülfünunda "müderris muavini" olarak görevlendirdiği dört genç eğitimcimizi Sivas'ta çalışmak üzere bilinçlendirmiş; bunların yanına 5 genç öğretmeni de katarak göndermiş. Sorbon'da, öbür üniversitelerde okuyan bu ülkücü gençlerden kimi müdür, kimi müdür yardımcısı. Bunların arasında, bir yıl sonra şair olduğunu öğrendiğim Ahmet Kutsi Tecer de var.

Gösterilen oda dışında sigara içenleri ya da başka suç işleyenleri bir tokatta yere yıkan iri yarı, şık giyimli; akşam çalışmalarını denetlerken yanıma oturup çocuklanarak benimle konuşan duygulu kişi Tecer. Baktık bir gün "Halk Şairlerini Koruma Derneği" adıyla bir dernek kurmuş. Büyük tören oldu. Günlerce sürdü. Biz âşıklar gösterisine gidemedik ama, yıllarca sonra tanıştığımda adlarını öğrendiğim U. C. Erkin'le Ekrem Zeki Üngör "askeri mahfel'de bir konser verdiler. Okulca gittik. Çok sesli bir musikiden hiçbir şey anlamadım. Ne var ki, o günler benim için bir bayram olmuştu.

Dinlence gün ve saatlerinde okulun bahçesindeki taşlar üzerinde oturur, uzun bir süre Sivas'ta kalan âşıklarla saatlerce konuşurduk. Âşıkların çoğunluğu Şarkışlalı idi. En dikkat çekicileri gözleri görmeyen Veysel'di. Saygın bir durumu vardı. Ne var ki, o günlerde çalıp çağırdığı iki türküden biri, "Bülbül"dü. Yöresini saptayamadığım bu türkü, o yıllarda plağa alınmış, İstanbul'da da söylenen bir türküydü. Öbürü Ali İzzet'in "İzzeti" mahlasını da kullandığı, eşsiz güzellikteki "Mecnunum Leylâmı Gördüm" adlı şiiriydi.

Veysel'in köyüne komşu Höyük köyünden Ali İzzet, bütün yaşamı boyunca aktarmacılıkla suçlanmasına karşın, hem bu başyapıt türküyü, hem de daha başka şiirlerini söylüyordu.

Yine Şarkışla'nın Tonoz köyünden gelen Talibi ise bağlama çalmayan, safyürek konuşmaları ve dilinden düşürmediği "Keklik Emine" konusuyla çocuklara eğlence olan genç irisi bir adamdı. Masal kahramanlarına benziyordu. Bağlama çalmadığı halde, kanımca en kişilikli halk ozanıydı.

Kangal'ın Kertme köyünden gelen, Ruhsatî'nin çırağı olmakla ünlenen, ne var ki, "Dolanı dolanı gelir/Ölüm yavaşça yavaşça", "Meslekî artar eksilmez/Zulüm yavaşça yavaşça" dizeleri gibi eşsiz güzellikte dizeler söyleyen Meslekî öbürleri ölçüsünde ilgi uyandırmıyordu. Konu dışına çıksam da şunu belirtmeliyim : Seçki yapıtlarında Meslekî'nin 1930'da öldüğü yazılmaktadır. Kendisini 1931 'de tanıdığıma göre bu gerçek, halk yazınımızdaki birçok bilgilerin yanlış verildiğine bir örnektir.

Bu âşıkların yanında bir de Sıvaslı halk öykücüsü Ağa Dayı'yı anımsıyorum.

Artık şimdi, hemen herkesçe belirtildiği gibi Veysel 1931'de şiir

söylemiyordu. Belki de kimilerinin dediği gibi, şiirlerini gizliyordu. Ne var ki, onun bütün ünlü şiirlerinin, daha sonraki yıllarda yazıldığı hem olgu olarak, hem de konularından belli olmaktadır. Veysel, şaşırtıcı derecede ağırbaşlı, onurlu, saygın bir köylüydü. Nükteli konuşmaları, ince şakaları, onda özellikle Orta Anadolu köylüsünün en seçkin örneğini vermiştir.

Veysel'in, şiir yarışmalarına katılmayışı, bir kez bile aytışmalarda (karşılıklı şiirli tartışmalarda) yer almaması, üstün kişiliğinin bir başka belirtisidir. Şarkışla'nın Sivrialan köyünde 1894 yılında doğan Âşık Veysel Şatıroğlu, gündeşlerinden ayrı özgünlükleri arasında, mahlas kullanmayışıyla da ayrı bir tutum göstermiştir.

Yaşantısını şiirlerinde şöyle anlatıyor: Yedi yıl dünyamızın güzelliklerini gören Veysel çiçek sayrılığı sonunda kör olmuş, 25 yaşında evlenmiş; sekiz yıl sonra eşi kendisini bırakıp bir çobanla kaçmış, daha sonra ikinci kez evlenebilmiştir.

Veysel'i ve gündeşi birkaç ozanı değerlendirirken yukarıda belirttiğim gerçekleri göz önünde bulundurmak gerekir. Veysel ve gündeşleri olgusu Cevat Dursunoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Sabahattin Eyuboğlu gibi ülkücü ve yaratıcı aydınların girişimleri ile halkevlerinde, köy enstitülerinde, bu ozanlara açılan çevren ülke düzeyinde oluşmuş, halkın ozanlara karşı ilgi ve sevgisini de belli bir ölçüde yeniden yeşertip sürdürmüştür.

Her ozanın şiirlerinde az çok kendi yaşantısı da yer alır. Özellikle, halk ozanlarında bu durum daha da yoğunlaşır. Veysel'in örneğin, "Genç yaşımda felek vurdu başıma", "Uzun ince bir yoldayım", "Dostlar beni hatırlasın" dizeleriyle başlayan vb. şiirlerinde öbür halk ozanlarımızınkinden çok daha gerçekçi, acı ve ilginç bir kişisel anlatım görmekteyiz.

Hele O'nun "Dağlar çiçek açar Veysel dert açar" dizesi koca Veysel'in yüreğindeki gizli tellerin yaşantısı süresince ne acı bir titreşimle inleyip durduğunu özetliyor.

Veysel'in de yardımıyla bir bankaca hazırlatılan kitapta 144 şiiri bulunuyor. Bugüne değin, Veysel'in başka ozanların şiirlerini benimsediği görülüp işitilmemiştir. Bu durumda, 1933'ten, öldüğü 1973'e değin geçen sürede, yılda ortalama üç şiirden biraz daha artık söylediği görülüyor.

Bunda halk deyimiyle, dilinin geç açılmasının etkisi bulunduğu gibi; halk ozanlarımızın hemen çoğunluğunun o basit ve elverişsiz şiir olanağının karşısında daha çok yazamamalarına, daha çok yazdıklarında daha çok yinelemeye düşme olasılığını fark etmelerinin de etkisi vardır. Kaldı ki, halk yazınında yeni bir şiir yüzlerce kez her yerde söylendiğinden daha fazlasına gereksinme duymayışları da bir gerçektir.

Veysel'in Sivas'tan çıkışı, hatta şiir yazışı 1933'ten sonraya rastlar. Ahmet Kutsi Tecer, 1933'ten sonra Sivas'tan çıkmış, o sırada Sivas Lisesinde musiki öğretmeni olan; derslerinde keman çalan, ne var ki, ailesinde bağlama çalıp halk şiirine sevgi ve ilgi gösterenler de bulunan Muzaffer Sarısözen'i Devlet Konservatuvarı arşivinde görevlendirdiği gibi; başta Veysel, Ali İzzet ve Talibi olmak üzere Sıvaslı ozanları Ankara'ya ulaştırmış, bir yanda konservatuvarın halkbilim yönünden olduğu gibi, halkevlerinin örgütlenip etkinliğinin sağlanmasında da bu kişilerden yararlanmıştır.

Daha sonraki yıllarda köy enstitülerinin geliştirilmesi evresinde etkinliği görülen ve o sırada Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olan Sabahattin Eyuboğlu, Veysel'e büyük ilgi göstermiş; Arifiye, Hasanoğlan, Çifteler, Gölköy, Pamukpınar gibi köy enstitülerinde gezici halkbilim öğretmenliği yapmasını sağlamıştır.

Veysel'in şiirlerinde, gerek halkevleri ve devlet ozanlığı, gerekse köy enstitüleri konuları açıkça görülmektedir.

Burada Veysel ile ikinci yakınlaşma olanağı bulduğum sıradaki anılarıma da kısaca değinmek yerinde olur sanıyorum. 1945 Aralık ayında Ankara Devlet Konservatuvarında göreve başladığımda, halkevlerince yayımlanan Ülkü dergisinin yayın düzenciliğini yakın arkadaşım Gündüz Akıncı yapıyordu. Hemen her akşam Ülkü'ye giderdim. Hem Ülkü'de, hem de Konservatuvarda halkbilim belgeliğinde Veysel ve arkadaşlarıyla birçok kez birlikte olduk. Talibi başka meşrepte, başına buyruktu. Bağlama çalmayışının da bunda ters yönden etkisi olmuştur. Veysel, ona yardım eden çırağı küçük Veysel, Ali İzzet, Karslı Âşık Dursun Cevlanî hep bir aradaydı. Bir de şaşırtıda bulunayım. Bu âşık dostların yanında, tek gözü Veysel gibi, eskimiş giyimli, yüksekten tok sözlü, iri yarı bir genç vardı. Onu halk ozanı sanırdım. Adı Kemal Sadık Göğceli idi (Sonra gazete röportajcısı Yaşar Kemal ve ardından da büyük öykücü ve romancı Yaşar Kemal oldu).

Kanımca, başlayış yaşının geçmişliği, gelişme evrelerinin açıklıkla basamak basamak yükselmesi ve sonunda büyük ozan sanını almış olması bakımlarından Veysel gibi bir halk ozanı belki de hiç yoktur.

Veysel, 39-40 yaşlarında ilk şiirlerini yazmaya başlamıştır. Bu şiirler genellikle Cumhuriyeti, Atatürk'ü ve hükümeti öven, pek de nitelikli olmayan şiirlerdir. Örneğin Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde Ankara'ya gelişinde "Atatürk'tür Türkiye'nin ihyası" dizesiyle başlayan bir şiir söylemiştir.

Çok uzun olan bu şiirde birkaç güzel dize bulunmakla birlikte, Veysel'in o sırada henüz gerçek değerlerini yansıtamadığı görülmektedir. Veysel bu türde birçok şiir yazmıştır.

Bu şiirlerinde Kurtuluş Savaşımız, Atatürk devrimleri, eğitim gereksinimi, çağdaş uygarlık olayları, yöresinde bulunan okumuşu bol Karaözü köyü, batan Dumlupınar Denizaltısı olayı, Erzincan depremi, yurdumuzun ürünleri, hastaneler, köprüler, köy enstitüleri vb. gibi toplumsal yaşantımızın her konusuna değinmiştir.

Bu şiirlerinde :

1. Halk şiiri geleneğinden oldukça ayrılmıştır.

2. Yurt sevgisiyle doludur.

3. Atatürkçü ve uygarlıkçıdır.

Veysel, doğayı yansıtma bakımından halk şiiri geleneğinden oldukça ayrılık gösterir. Ölçü ve niteliği az çok farklı olmakla birlikte, halk ozan larımızın çoğunluğu doğaya bakışlarındaki soyutlukta, benzetme ve betimlemelerdeki kalıplaşmada divan ozanlarımızın etkisi altındadır. Veysel ise doğaya bakışında ve belirttiğim ayrıntılarda divan şairlerimizin etkisinden oldukça uzak bulunmaktadır.

Örneğin, yukarıda aktardığım "Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan" dizesinde, köyünü, köyünün özlem duyduğu yerlerini teker teker sayarken, çok daha gerçekçidir. Bütünlüğü içinde su gibi akan bu şiirde, "mendil göndermek" gibi eski bir örge bulunsa da, öbür yönleri özgün, özellikle "mektuptaki gözyaşı beneklerinin, posta puluna benzetilmesi" Veysel'e özgü bir incelik taşımaktadır.

Veysel sürekli bir gelişim içinde gittikçe güzel şiirlerini de yazmayı sürdürmüş, 1940'tan sonraki gezici öğretmenlikleri, aydın eğitimcilerle, sanatçılarla ilişkisi bu çok yetenekli ozana sürekli başarılar kazandırmıştır.

1952'de İstanbul'da Veysel için büyük bir kutlama töreni (jübile) yapılmıştır. 1965'te Türkiye Büyük Millet Meclisinde özel bir yasa çıkarılarak "Anadilimize ve ulusal birliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı" "yurda hizmet tertibinden" Veysel'e aylık bağlanmıştır.

Veysel'in yaşamöyküsüne değinilirken belirtilmesi gereken bir önemli girişimini anmadan geçilemez : Sivrialan köyü kıraç bir köymüş, tek meyve ağacı yokmuş. Köyde ilk meyve bahçesini o yapmış. Elmadan cevize, kayısıdan kiraza değin ağaç ve birçok çiçek yetiştirmiş. Köylüsüne örnek olmuş. Yaptırdığı ev de şimdi müzedir.

Her alanda kişileri toplum, toplumsal koşullar ortaya çıkarır. Veysel bu oluşumun çok olumlu örneklerinden biridir. Kırkından sonra şiir söylemeye başlayıp yaşantısının ikinci kırk yılında büyük ozanlık aşamasına ulaşmıştır.

Özellikle ozanların hiçbir destek ve yardıma gereksinme duymayacağına bütün yaşamı boyunca inanmış bir sanatçı olduğum halde, Cumhuriyetimizin oldukça uzun süreli kimi dönemlerinde, Sıvaslı Veysel ve arkadaşlarının daha sonra da onlara katılan birkaç halk ozanının kendilerini geliştirici, sanat ve eğitimimize yararlı böyle bir ergiye ulaştırılmalarını övgüyle karşıladığımı ve bunun olumlu sonuçlarının o gün olduğu gibi bugün de açıkça görülebileceğini belirtmekten mutluluk duyuyorum.

Halk ozanlarımızın hemen hepsi, eski yüzyıllarda divan ozanlarının tersine çoğu kez karamsar, yakımcı ve yergici olmuşlar; tek olumlu duygularını sevi yolunda belirtmişlerdir.

Günümüzde üstün nitelikli herhangi bir halk ozanı görülememekle birlikte, bugün yaşayan halk ozanlarının da yine karamsar, yakımcı ve yergici oldukları açıkça görülmektedir.

Veysel ile arkadaşlarının, toplumsal tutumlarında, alışılmamış bir olumluluk görülmüş ise, bunda, o dönemlerdeki yöneticilerin ulusal sanat ve eğitimimize karşı duydukları içten ilgi, sevgi ve saygı

göstermelerinin etken olduğu açıktır. Kaldı ki, o dönemlerdeki yönetimin bu davranışı yönetime yarar sağladığı gibi kırk yaşına değin dikkat çekici şiirler yazamamış olan Veysel'i büyük ozan yapmış, birtakım halk ozanlarının da yine gelişip yücelmelerine yol açmıştır.

Veysel'in ilk şiirlerinin çoğunluğu övgü ve toplumsal anlatım yönündedir. Bu tür şiirleri yaşamının sonuna değin sürdürmüş olabilir. Ne var ki, günümüz halk yazınında bile birçok ayrıntıları doğru ve kesin olarak bilim adamlarımız saptamamaktadır. Başlangıçta daha başka türlerde de yazmış olabileceğini, yaşantısının son yıllarında ise, övgü, bilim ve eğitim şiirleri yazmış olsa bile o tür şiirlerin azalmış olabileceğini düşünmek kanımca en gerçekçi yoldur. Ne var ki, bütün şiirlerinde süredizinsel bir saptama yapılamayacağına göre, şiirlerini birkaç öbekte toplamakla yetinmemiz gerekiyor.

Veysel'in çoğu şiirinde, doğadan izlenimler, renkler, sesler yansır. Bunların içinde başyapıtlarından biri olan "Benim sadık yarim kara topraktır" dizesi ile tanınan şiirinde başka özellikler bulunduğu gibi; "Türlü türlü seda verir ağaçlar", "Kükredi çimenler açıldı güller", "Esti bahar yeli karlar eridi", "Her zaman gönlümün yaylası Tecer" vb. gibi şiirleri Veysel'deki doğa sevgisinin öbür halk ozanlarımızdan çok daha yoğun yansıdığım göstermektedir.

Veysel'de, halk ozanlarımızın çokça heves ettikleri tasavvuf örgelerine pek az rastlanır. Veysel, kendi bölgesinin büyük ustası, Pir Sultan Abdal'ın da etkisinde kalmamıştır. Olsa olsa, yer yer Karacaoğlan'ı anımsatır.

Veysel'de halk ozanlarımızın çokça eğilim duyduğu, yergi ve gülmeceye de pek az rastlanır. Bu şiiri parası çalınınca yazmıştır :

Parça parça olsun paramı çalan
Kimi gerçek dedi kimisi yalan
Dünyada görmedim böyle bir plan
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Gezdim İstanbul'u İzmir Ankara
Şadırvanlı Handa kaldı bu para
Bu nasıl dalgadır bu ne dubara
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

İsa değil göğe çıksın sır olsun

Alanların iki gözü kör olsun
Tarsus'ta bu destan hatıra kalsın
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Bilsem gelmez idim ben bu Tarsus'a
Bu gamlı gönlümü koymazdım yasa
Haber verdim inzibata polise
Kapı kitli cüzdan cepte para yok

Olan oldu Veysel boşuna yanma
Sana kim dedi ki uyu uyanma
Sılaya gitmeyi severim amma
Kapı kitli cüzdan cepte para yok.

Halk yazınımızda en çok sözü edilen “aşk” örgesi Veysel’de oldukça karmaşık, buna karşın geniş boyutlardadır. Veysel bu örgeyi yer yer eski gelenek içinde kullandığı gibi, yer yer de çağcıl bir ozan gibi özgün düzeyde yansıtmıştır. Örneğin, “Güzelliğin on para etmez”, “Bir kökte uzanmış sarmaşık gibi , Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı” vb. gibi şiirlerinde Veysel çok özgün ve niteliklidir. Veysel’in acı dolu yaşantısını yansıtan en tanınmış ve büyük şiiri kuşkusuz, “Benim sadık yarim kara topraktır” dizesi ile tanınan şiiridir. Bu şiirin yanı sıra yine O’nun başyapıtlarından biri olan özgün ve sevimli “Ben gidersem sazım sen kal dünyada” dizesi ile tanınan şiiri çağdaş Türk şiiri içinde eşsiz bir özgünlük taşımaktadır.

Veysel’in şiirlerinin giriş dizelerinden seçtiğim şu örnekler bile onun kişiliğini, özgünlüğünü gösteriyor :

“Saklarım gözümde güzelliğini”

“Aşkın beni ilden ile gezdirdi”

“Dünyada tükenmez bir murad imiş”

“Dalgın dalgın seyreyledin alemi”

“Şu geniş dünyaya uymayan gönül”

“Bir hayal peşinde dolandım durdum”

“Dünya geniş idi şimdi daraldı”

“Asırlar elinde bir tesbih gibi”

“Hayal bana yakın, yar bana uzak”

“Bir kökte uzamış sarmaşık gibi”

“Çırpınıp içinde döndüğüm deniz”

“Türlü türlü seda verir ağaçlar”

“Türküz türkü çağırırız”

“Gine mi ağladın kirpikler nemli”

“Ağlayı ağlayı vardım pınara”

“Yıllarca aradım kendi kendimi”

“Bir küçük dünyam var içimde benim”

Veysel’in, şiirlerinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz :

1. Veysel, “Benim sadık yarim kara topraktır”, “Ben gidersem sazım sen kal dünyada”, “Dostlar beni hatırlasın” vb. şiirlerinde halk şiir geleneğinin dışına çıkmış, çağcıl aydın bir ozan düşüncesine ulaşmıştır.

2. Özellikle bu şiirlerinde divan edebiyatı dilinden ve benzetmelerinden sıyrılmıştır.

3. Şiirlerinde insancıl büyük bir acılık vardır.

4. Bir bölüm şiirlerinde hemen hiçbir ozana benzememektedir.

5. Birçok şiirlerinde ise çokça kişilikli değildir. O şiirleri herhangi bir ozan yazabilir.

6. Kırk yaşına yakın bir sırada, Kutsi Tecer’i ve şiir dünyasını daha yakından tanıdıktan sonra, iktidar hükümetine bağlı şiirler yazmıştır.

7. Cumhuriyet, eğitim, gündelik olaylar üzerine şiir yazışı, gündeşlerinden değişiktir.

Veysel bu özellikleri ile bizi şu düşünceye ve sanıya götürmektedir. 10-15 yaş daha genç olsaydı ve biraz da eğitim görebilseydi, Veysel bir halk ozanı mı, çağcıl bir ozan mı ya da bir romancı mı olurdu? Elbette bu soruyu yanıtlamak olası değil. Ne var ki eşsiz güzellikte 20 kadar şiir bırakmış ve bu şiirlerinde son yüzyılların yozlaşmış ozanlarından çok ayrı bir nitelik göstermiş bulunan Veysel, yukarıda adlarını andığım dört büyük halk ozanımızın ardından beşinci bir halkayı - kendi ölçüleri içinde - oluşturuyor. Bu da az bir başarı değil.

CAHİT KÜLEBİ

Türk Dili Dergisi, Sayı: 377, Mayıs 1983

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com